

Gelegenheids- ordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige
rellen aangehouden verdachten

Tom van Ham
Bo Bremmers
Henk Ferwerda

Beke // reeks

Gelegenheidsordeverstoorders?

Gelegenheids- ordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige
rellen aangehouden verdachten

Tom van Ham
Bo Bremmers
Henk Ferwerda

Beke // reeks

In opdracht van

Programma Politie & Wetenschap

Met medewerking van

De drie Reclasseringsorganisaties (3RO)

De Nationale Politie

Justitiële Informatiedienst (JustID)

Karin Tijhof

Omslag en opmaak

Marcel Grotens

Tom van Ham, Bo Bremmers en Henk Ferwerda

Gelegenheidsordeverstoorders?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

ISBN/EAN

978-90-75116-94-6

© 2014, Bureau Beke. Auteursrechten voorbehouden.

Inhoud

	Voorwoord	7
1	Achtergrond en onderzoeksvragen	9
1.1	Onderzoeksvragen en -methoden	11
1.2	Analyse en weging van informatie	13
2	Criminele carrière	15
2.1	Achtergrond ordeverstooters	15
2.2	Aantal en type strafbare feiten en overtredingen	16
2.3	Geweldsfeiten nader getypeerd	18
2.4	Resumé	22
3	Probleemgedrag	25
3.1	Wonen, werk, school en sociale relaties	25
3.2	Middelenmisbruik, financiële problematiek en verslaving	28
3.3	Psychische stoornissen en persoonlijkheid	29
3.4	Resumé	30
4	Differentiëring in daderprofielen	31
4.1	Subgroepen op basis van criminele carrièrekenmerken	31
	4.1.1 <i>Subgroepen op basis van JD en HKS</i>	31
	4.1.2 <i>Subgroepen op basis van BVH</i>	33
4.2	Duiding van begrippen	34
4.3	Resumé	38
5	Aanpak	39
5.1	Het initiatie-escalatiemodel	39
5.2	Situationeelpreventieve maatregelen	40
	5.2.1 <i>Situationele maatregelen en intelligence</i>	40
	5.2.2 <i>Publieksgerichte maatregelen</i>	42
5.3	Vroegsignalering van nieuwe hooligans	43
5.4	Resumé	44

6	Conclusies	47
6.1	Achtergrond en methodiek	47
6.2	Algemeen profiel aangehouden verdachten	48
6.3	Verskillende typen ordeverstoorders	49
6.4	Aanpak	51
	Referenties	53
	Bijlagen	
1	Analyseformat	59
2	Inventarisatie gelegenheidsordeverstoorders binnen jeugdgroepen	67
3	Deelnemers focusgroep	68
4	Indeling strafbare feiten per categorie	69
5	Tabellen hoofdstuk 2	70
6	Tabellen hoofdstuk 4	73
7	Profiel notoire ordeverstoorder	74

Voorwoord

Sinds enkele jaren wordt in de Nederlandse beleidspraktijk een onderscheid gemaakt tussen zogenaamde notoire en gelegenheidsordeverstoorders. Recentelijk is een profiel opgetekend van eerstgenoemde groep, de notoire ordeverstoorders. In verschillende casestudies is op globaal niveau onderzoek gedaan naar het profiel van gelegenheidsordeverstoorders. Dit onderzoek kan worden gezien als een verdieping van deze casestudies, waarbij nadrukkelijker stilgestaan wordt bij persoonskenmerken en achtergronden van gelegenheidsordeverstoorders.

Deze rapportage had niet tot stand kunnen komen zonder toestemming en ondersteuning van meerdere instanties en organisaties. In het bijzonder willen we onze dank uitspreken richting de Dienst Landelijke Informatieorganisatie van de Landelijke Eenheid en de politie-eenheden Den Haag, Midden-Nederland, Oost-Nederland, Rotterdam en Zeeland-West-Brabant. Tevens willen we de Justitiële Informatiedienst (JustID) en de drie Reclasseringsorganisaties (3RO) – en daarbij in het bijzonder Martine Wiekeraad – bedanken voor hun medewerking aan dit onderzoek, evenals alle personen die namens de gemeente, Nationale Politie en 3RO feedback hebben gegeven op deze rapportage.

Het onderzoeksteam,
Tom van Ham
Bo Bremmers
Henk Ferwerda

1 Achtergronden en onderzoeksvragen

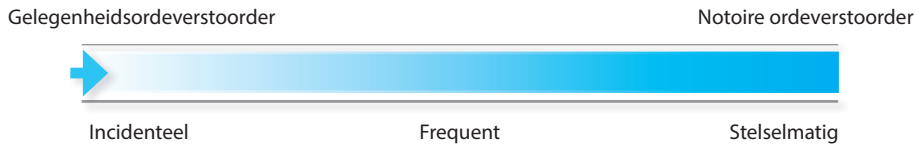
“Duizenden jongeren zijn naar Haren afgereisd om het Facebookfeest Project-X te kunnen bijwonen. De sfeer is in het begin gemoedelijk, maar slaat om wanneer jongeren proberen de uit voorzorg afgesloten Stationsweg binnen te rennen. Auto’s worden gesloopt, schuren worden opengebrouwen en dranghekken zijn omgegooid. De Mobiele Eenheid moet ingrijpen om de openbare orde te herstellen. Uiteindelijk worden 108 personen aangehouden. Deze worden vrijwel allemaal veroordeeld.”
(Bron: verschillende media)

Grootschalige ordeverstoringen komen met enige regelmaat voor. De meest beeldbepalende incidenten vinden in Nederland de afgelopen jaren plaats tijdens grootschalige evenementen en voetbalwedstrijden in nationaal of Europees competitieverband. Te denken valt dan aan de rellen in Hoek van Holland (2009), de Project-X rellen in Haren (2012) en de ordeverstoringen rondom de voetbalwedstrijden Ajax – Dinamo Zagreb (2009), Feyenoord – De Graafschap, FC Utrecht – FC Twente, N.E.C. – Vitesse (allen 2011), De Graafschap – Feyenoord (2012) en Ajax – Celtic (2013). Andere beeldbepalende incidenten zijn de rellen in de Graafsewijk in Den Bosch en de Amsterdamse wijk Slotervaart (beide 2005) en de Utrechtse wijk Ondiep (2007), telkens nadat een burger dodelijk gewond is geraakt na vuurwapengebruik door de politie.

Reconstructies van een aantal van deze ordeverstoringen laten zien dat meerdere typen ordeverstoorders een rol (kunnen) spelen in dergelijke situaties. In dit kader wordt wel een onderscheid gemaakt tussen notoire en gelegenheidsordeverstoorders (zie figuur 1.1). Notoire ordeverstoorders hebben stelselmatig een rol in ordeverstoringen, zowel binnen als buiten het voetbal, en kunnen actief op zoek zijn naar mogelijkheden om zich gewelddadig te gedragen. Persoonskenmerken, waaronder psychische stoornissen en psychosociale problematiek, lijken van invloed te zijn op hun gedrag (Van Ham, Bremmers & Ferwerda, 2014; Muller e.a., 2010). Onder de vlag van het Programma Politie & Wetenschap (P&W) is in het recente

verleden de methodiek *Hooligans in Beeld* (HIB) in drie pilotregio's getest (Ferwerda & Adang, 2007). Sinds 2009 is het toepassen van de methodiek geborgd en verplicht gesteld binnen de politieorganisatie. De kern van HIB is om notoire ordeverstoorers rondom het voetbal op basis van informatie uit de anonimiteit te halen en aan te pakken. De aanpak heeft tot doel het groepsproces te verstoren en het aantal ordeverstoringen door de groep(en) te doen afnemen.

Figuur 1.1. – Continuüm van gelegheids- naar notoire ordeverstoorder.

Vanwege hun incidentele delictgedrag en het feit dat zij geen georganiseerde en herkenbare groep vormen, vallen gelegheidsordeverstoorers niet onder een gerichte aanpak zoals dat bij notoire ordeverstoorers wel het geval is. Derhalve is niet bekend wie of wat een gelegheidsordeverstoorder precies is, buiten de constatering dat deze betrokken is geweest bij een grootschalige ordeverstoring en daarvoor niet of nauwelijks bekend was bij politie en Justitie. Binnen verschillende geledingen van de politie – waaronder de Voetbaleenheid (VBE) en de Regionale Inlichtingendienst (RID) – leeft dan ook de vraag hoe met dit fenomeen kan worden omgegaan vanuit het oogpunt van *crowd control*, *crowd management* en informatieverzameling. Daarbij speelt onder andere mee dat de traditionele manier van informatieverzameling en intelligence ten aanzien van voetbalhooligans door de RID en VBE minder geschikt lijkt voor dit type ordeverstoorder, omdat deze incidenteel en niet met voorbedachten rade bij een ordeverstoring betrokken is (Auditteam Voetbal & Veiligheid, 2012). Een belangrijke vraag is dan ook wat de kenmerken, achtergronden en motieven van gelegheidsordeverstoorers¹ zijn en welke aangrijpingspunten deze informatie kan bieden voor de aanpak.

1. Omdat deze doelgroep niet als zodanig kan worden geregistreerd/afgekaderd wordt, spreken we in dit hoofdstuk verder over 'aangehouden verdachten'.

1.1 Onderzoeksvragen en -methoden

Het onderzoek bestaat uit een centrale onderzoeksvraag en verschillende deelvragen die betrekking hebben op twee domeinen: het gedrag en de persoon. De centrale onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd:

“Wat zijn de kenmerken, achtergronden en motieven van bij grootschalige rellen aangehouden verdachten in termen van criminele carrière en persoonlijkheid en welke aangrijpingspunten biedt deze informatie voor de aanpak?”

Op basis van de centrale onderzoeksvraag zijn de volgende drie deelvragen geformuleerd:

1. Hoe kan de criminele carrière van rondom ordeverstoringen aangehouden verdachten worden getypeerd en kunnen verschillende groepen worden onderscheiden?
2. Wat zijn de kenmerken en achtergronden van rondom ordeverstoringen aangehouden verdachten en is er sprake van verschillen tussen eventueel te onderscheiden groepen?
3. Welke aanknopingspunten leveren de onderzoeksbevindingen op voor de aanpak?

In de eerste fase van het onderzoek is getracht meer informatie te verkrijgen over de kenmerken en achtergronden van aangehouden verdachten.² De tweede onderzoeksfase bestaat uit een focusgroep, waarin onder andere aandacht is geweest voor de preventie en aanpak van grootschalige ordeverstoringen. Hierna bespreken we beide onderzoeksfases in detail.

Fase 1 Dossieronderzoek

Voor het onderzoek zijn meerdere casus geselecteerd. Hevig geweld c.q. landelijke aandacht en betrokkenheid van een grote mensenmassa bij dit geweld, waren voor selectie belangrijke criteria. Tevens hebben notoire ordeverstoorders bij de geselecteerde casus geen bepalende rol gespeeld. Op deze manier is getracht te waarborgen dat aangehouden verdachten zoveel mogelijk als gelegenheidsordeverstoorders getypeerd kunnen worden. Bij de geselecteerde casus zijn in totaal 107 personen aangehouden.³

2. Voor het dossieronderzoek is toestemming aangevraagd bij en verleend door het College PG, de drie Reclasseringsorganisaties (3RO) en de Justitiële Informatiedienst (JustID).

3. We richten ons op de aangehouden verdachten en gaan derhalve niet nader op de context in.

Om zicht te krijgen op de criminele carrière van aangehouden verdachten, is het politieregistratiesysteem HKS bevestigd. In HKS zijn alle strafbare feiten ten gevolge waarvan de betreffende persoon als verdachte is verhoord en vervolging is ingesteld, vastgelegd. Van een maximum bewaartermijn is bij het raadplegen van dit systeem geen sprake. Derhalve zijn alle primair ten laste gelegde feiten in HKS van de aangehouden verdachten vastgelegd. Tevens is bij de Justitiële Informatiedienst (JustID) de justitiële documentatie met betrekking tot misdrijven opgevraagd.

Met de applicatie *Blueview* kunnen politiecontacten in BVH, BPS en/of Xpol tot vijf jaar terug in beeld worden gebracht. Het gaat hierbij niet alleen om informatie in relatie tot strafbare feiten (zoals HKS en het JD), maar ook om registraties in relatie tot overtredingen en situaties die aandacht van de politie behoeven (zoals overlastsituaties en algemene sfeermutaties). Bovendien kunnen personen ook in deze systemen geregistreerd worden wanneer zij aangifte doen van een delict of als getuige zijn gehoord. Derhalve ligt het aantal registraties in deze systemen doorgaans veel hoger dan in HKS en het JD. Om meer duiding te kunnen geven aan de gepleegde delicten en meer te weten te komen over de persoonlijke omstandigheden van aangehouden verdachten, is politie-informatie uit deze systemen geraadpleegd.

Ook is een beroep gedaan op de drie Reclasseringsorganisaties (3RO), het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Bij de 3RO zijn de RISc en/of de QuickScan en andere bronnen die niet (altijd) op gestandaardiseerde wijze tot stand komen bekeken (zoals evaluaties van taakstraffen en gespreksverslagen). Informatie is geregistreerd in een analyseformat (zie bijlage 1).

NIFP

Wanneer een rechter-commissaris of Officier van Justitie onderzoek wil laten doen naar de persoonlijkheid van een verdachte, gaat dat via het NIFP. Onafhankelijke psychologen en psychiaters die bij of voor het NIFP werken, voeren een pro Justitia-onderzoek uit. Hiervan maken zij een rapportage, waarin de persoonlijkheid van de verdachte en eventuele stoornissen benoemd en omschreven worden aan de hand van de DSM-IV TR. Aan de rapportages worden hoge kwaliteitseisen gesteld, die bewaakt worden door onder andere het NIFP.

RISc

De Reclassering neemt sinds 2004 de RISc af bij verdachten vanaf vijftien jaar oud; resultaten worden in een landelijke database opgeslagen en zijn centraal toegankelijk. Vragen hebben betrekking op twaalf gebieden: 1) delictgeschiedenis, 2) huidig delict, 3) huisvesting en wonen, 4) opleiding, werk en leren, 5) inkomen en omgaan met werk, 6) relaties met partner/gezin, 7) relaties met vrienden, 8) drugsgebruik, 9) alcoholgebruik, 10) emotioneel welzijn, 11) denkpatronen, gedrag en vaardigheden en 12) houding.

Naast systeeminformatie is ook straatinformatie in het onderzoek betrokken. Wijkagenten zijn met behulp van een korte vragenlijst (zie bijlage 2) op subject-niveau bevraagd of aangehouden verdachten al dan niet deel uitmaken of hebben gemaakt van een problematische jeugdgroep. Indien van toepassing, hebben zij tevens aan kunnen geven om welk type problematische jeugdgroep het gaat (hinderlijk, overlastgevend of crimineel) en wat de rol van de aangehouden verdachte daarin is of was (zie Ferwerda & Van Ham, 2010 voor meer informatie over jeugdgroepen).

Fase 2 Focusgroep ‘aanpak’

De eerste fase van het onderzoek geeft inzicht in het gedrag en de persoonlijkheid van de aangehouden verdachten en de context waarin zij gewelddadig zijn. De bevindingen zijn gedeeld in een focusgroep, waarvoor vijf experts op het thema ‘openbare orde’ – vanuit wetenschap en praktijk – aanwezig waren.⁴ Tijdens de focusgroep is bekeken welke maatregelen bij zouden kunnen dragen aan het voorkomen van recidive. Tevens is stilgestaan bij de gevolgen voor de informatieverzameling en intelligence door de RID en de VBE.

1.2 Analyse en weging van informatie

Het voert te ver om te verantwoorden welke bron(nen) in welke mate zicht heeft of hebben gegeven op de gevonden informatie. Dit is mede een gevolg van het feit dat verschillende bronnen op verschillende momenten naar elkaar terugverwijzen om informatie te bevestigen of op elkaar voortbouwen. Met andere woorden: informatie in verschillende bronnen is niet altijd onafhankelijk van elkaar tot stand gekomen, waardoor het lastig is de originele bron van de informatie aan te wijzen. Daarnaast is van belang dat de verschillende geraadpleegde bronnen niet altijd betrekking hebben op dezelfde soort informatie. Ter illustratie: de ene bron kan nader ingaan op persoonlijkheid en cognitief functioneren, terwijl een andere bron meer informatie geeft over bijvoorbeeld de financiële situatie op dat moment. Het is derhalve, en ook gezien de tijdsgebondenheid van de informatie, lang niet altijd mogelijk om specifieke informatie bij andere bronnen te valideren.

Mede vanwege het voorgaande is besloten informatie uit alle geraadpleegde bronnen zonder verdere weging of oordeel over de validiteit daarvan in het analyseformat te registreren. Dit heeft tot gevolg dat de gepresenteerde informatie als indicatief moet worden beschouwd. Dit geldt in het bijzonder waar het de diagnose van psychiatrische ziektebeelden betreft. De onderbouwing van deze diagno-

4. Zie bijlage 3 voor de namen en functies van de betrokkenen.

ses ontbreekt vrijwel altijd en het is onbekend of, en zo ja wanneer en met welk instrument, een psychiatrisch ziektebeeld is vastgesteld. Een uitzondering op het voorgaande vormen de standaardscores van de RISc op enkele subschalen. Deze zullen waar relevant worden beschreven. Bij meerdere RISc's is informatie uit de laatste RISc gebruikt.

2 Criminele carrière

In dit hoofdstuk staat de criminele carrière van de rondom de geselecteerde rellen aangehouden verdachten centraal. We schetsen een beeld van het aantal en het type strafbare feiten op basis van de Justitiële Documentatie (JD) en het Herkenningsdienstsysteem (HKS) voorafgaand aan de rellen waarbij deze personen betrokken zijn geweest.¹ Daarna wordt een nadere beschrijving gegeven van politiecontacten. Het hoofdstuk besluit met een resumé.

2.1 Achtergrond ordeverstoorders

In totaal zijn 107 verdachten aangehouden vanwege betrokkenheid bij de door ons bestudeerde rellen. Van negentien aangehouden verdachten is duidelijk geworden wat in hun eigen beleving de belangrijkste verklaring voor hun betrokkenheid is. Tien aangehouden verdachten noemen het gedrag van de andere supportersgroep, dat leidt tot boosheid, woede en frustratie, als meest voorname reden voor hun gedrag. Vervolgens zoeken zij ‘impulsief en in een vlaag van verstandsverbijstering’ de confrontatie. De gevormde groep heeft een dusdanige aantrekkingskracht voor negen andere aangehouden verdachten, dat zij in de groep relschoppers belanden. Spanning, nieuwsgierigheid en impulsief handelen zijn hiervoor – getuige de verhoorverslagen – belangrijke redenen. Aangehouden verdachten die zich door dergelijke motieven hebben laten leiden, geven achteraf aan dat zij spijt hebben van het feit dat zij dit gedaan hebben en de consequenties van hun gedrag op dat moment niet hebben overzien. Zij houden op het moment zelf doorgaans dan ook weinig rekening met de mogelijkheid dat zij vervolgd zullen gaan worden. Daartegenover staat dat minsten vier aangehouden verdachten zich – getuige hun handelingen – zeer bewust zijn van hun normovertredend gedrag en de opsporing bij voorbaat

1. De relevante tabellen staan opgenomen in bijlage 4.

proberen te verhinderen. Zo zetten zij bijvoorbeeld een capuchon op om latere herkenning op camerabeelden te voorkomen: *“Ik wilde mijzelf onherkenbaar maken. Ik wilde niet achteraf herkend worden. Ik was mij ervan bewust dat ik dingen deed die niet door de beugel konden”*.

De strafrechtelijke gedragingen waaraan aangehouden verdachten zich schuldig hebben gemaakt, variëren. Aangehouden verdachten blijken met name strafrechtelijk vervolgbaar vanwege het deel uitmaken van de groep ordeverstoorers, geweld tegen objecten dan wel verbaal of fysiek geweld tegen stewards, beveiligers en politiemedewerkers. Van 38 personen kan op basis van de politiedocumentatie worden vastgesteld waarvan zij beschuldigd worden. Daaruit blijkt dat een meerderheid van 23 personen enkel deel uitgemaakt heeft van de groep relschoppers, maar zelf geen geweld gepleegd heeft. Een kleinere groep van elf personen maakt zich overwegend schuldig aan vernieling van c.q. geweld tegen voorwerpen, terwijl slechts vier personen fysiek geweld gebruiken. De bevinding dat een minderheid zich daadwerkelijk schuldig maakt aan geweld tegen personen, sluit aan bij eerder observatieonderzoek (Adang, 2011).

2.2 Aantal en type strafbare feiten en overtredingen

Aangehouden relschoppers zijn ten tijde van de rellen gemiddeld 23 jaar oud, de mediaan bedraagt 20 jaar. Zestien personen zijn op dat moment nog minderjarig en met 60 personen bestaat groep aangehouden verdachten overwegend uit jongvolwassenen tussen de 18 en 24 jaar oud. Een groep van 22 aangehouden verdachten is tussen de 25 en 34 jaar oud en negen personen zijn 35 jaar of ouder.

Informatie uit het JD en HKS laat een grotendeels overeenkomstig beeld zien als het gaat om de criminele carrière van aangehouden verdachten, hoewel het aantal registraties met 224 (JD) en 320 (HKS) tussen beide systemen verschilt (tabel 2.1). In beide systemen is circa de helft van de aangehouden verdachten als *first offender* te typeren. Dat betekent dat het aangehouden verdachten betreft die niet eerder vanwege een misdrijf in beeld zijn gekomen. Het aandeel van vermogens- en geweldsdelicten ligt in beide systemen ruim boven de vijftig procent. Geweld kan fysiek en verbaal van aard zijn. Uit beide systemen blijkt dat aangehouden verdachten ongeveer even vaak betrokken zijn bij fysieke als verbale vormen van geweld. Naast (zware) mishandeling betreft fysiek geweld in dit geval vernieling c.q. is dit geweld gericht tegen voorwerpen. Verbale vormen van geweld bestaan uit beledigingen van ambtenaren in functie en bedreigingen. Uit de omschrijving van drie feiten (wederspanning, belediging van een ambtenaar in functie, niet-voldoen aan bevel of vordering) kan worden afgeleid dat het delict gepleegd is tegen een werknemer met een publieke taak. Nadere bestudering van de cijfers leert dat van alle feiten respectievelijk tien (JD) en acht (HKS) procent tot deze feiten behoort.

Tabel 2.1. – Overzicht kerngegevens op basis van het JD en het HKS.

	JD	HKS
Aantal registraties	224	320
Aangehouden verdachten zonder antecedenten (%)	51%	48%
Aandeel vermogens- en geweldsfeiten	63%	57%
Verhouding fysiek en verbaal geweld	Ongeveer gelijk	Ongeveer gelijk
Gericht tegen werknemer met publieke taak	10%	8%
Recidivist op het gebied van geweld	35%	41%

Om te bekijken in welke mate er sprake is van recidive waar het gaat om geweldsfeiten, is bekeken of aangehouden verdachten eerder betrokken zijn geweest bij openlijke geweldpleging in vereniging, andere geweldsfeiten of beide.² Van de 52 personen die antecedenten hebben bij Justitie, zijn in totaal 37 personen eerder voorgeleid vanwege betrokkenheid bij (één van) deze feiten. Derhalve is op basis van het JD meer dan een derde (35%) van het totaal aantal aangehouden verdachten te typeren als recidivist als het gaat om geweldsfeiten. Van de 56 personen die antecedenten hebben in HKS, zijn in totaal 44 personen eerder betrokken geweest bij geweldsdelicten. Op basis van HKS kan derhalve 41 procent van alle aangehouden verdachten als recidivist worden getypeerd.

First offenders zijn met een gemiddelde leeftijd van 22 jaar iets jonger dan de aangehouden verdachten die in het verleden al met politie of Justitie in aanraking zijn gekomen vanwege een geweldsdelict: zij zijn gemiddeld 24 jaar oud. De leeftijd van het eerste justitiecontact van first offenders ligt met 22 jaar daarentegen hoger dan dat van aangehouden verdachten met antecedenten: zij komen op gemiddeld achttienjarige leeftijd voor het eerst met politie of Justitie in aanraking. Recidivisten als het gaat om geweld hebben dan ook een langere criminele carrière. Dit suggereert dat binnen de groep aangehouden verdachten een nadere differentiatie kan worden aangebracht. Deze suggestie wordt ondersteund door te kijken naar de mate waarin mate individuele personen verantwoordelijk zijn voor de registraties in JD en HKS. Uit deze analyse blijkt dat respectievelijk vijf (JD) en vier (HKS) personen verantwoordelijk zijn voor de helft van de registraties. Binnen het JD nemen vijf andere personen nog eens een zesde van alle registraties voor hun rekening, terwijl in HKS nog eens tien personen verantwoordelijk zijn voor circa een derde (30%) van alle registraties. Bovendien blijken meerdere aangehouden verdachten in augustus 2012 – ruimschoots na de in dit onderzoek bestudeerde rellen – als notoire ordeverstoorder te zijn aangemerkt.

2. In bijlage 4 staat een overzicht weergegeven van de delicten die in de categorieën openbare orde, geweld (fysiek), geweld (verbaal) en vermogen zijn opgenomen.

Verschillen tussen aangehouden verdachten komen niet alleen naar voren bij strafbare feiten, maar zien we ook terug als het gaat om het aantal politiecontacten.³ Met de applicatie *Blueview* kunnen niet alleen strafbare feiten, maar ook politiecontacten (als betrokkene, verdachte, aangever, getuige) tot vijf jaar terug in beeld worden gebracht. Aangehouden verdachten hebben de afgelopen vijf jaar 1.224 geregistreerde politiecontacten. Zij komen met gemiddeld elf registraties per persoon – vergeleken met notoire ordeverstoorders (Van Ham e.a., 2014) – relatief weinig voor in deze systemen. Net als in JD en HKS, blijkt het aantal individuele registraties scheef verdeeld te zijn: vier procent van alle aangehouden verdachten neemt bijna een derde van het totaal aantal politiecontacten voor hun rekening en een minderheid van vijftien procent is verantwoordelijk voor meer dan de helft van alle mutaties. Daartegenover staat een groep van 74 personen (69%) die verantwoordelijk is voor nog geen kwart van alle politiecontacten.

Van de 1.224 mutaties zijn er 1.031 waarin aangehouden verdachten als betrokkene of verdachte zijn aangemerkt. Deze mutaties kunnen met name in de categorieën overig (43%) en openbare orde (29%) worden geclassificeerd, gevolgd door geweld (14%), vermogen (8%) en verkeer (5%). Registraties in relatie tot drugs komen vrijwel niet voor. Binnen de categorie ‘overig’ betreft het met name aandachtsvestigingen (n=80, 19%), de afhandeling van overige meldingen (n=71, 17%) en mutaties die zijn weggezet onder de noemer ‘assistentie overig’ (n=39, 9%) of als algemene mutatie (n=36, 9%). Binnen de categorie ‘openbare orde’ betreft het vooral meldingen gerelateerd aan overlast door jongeren (n=217, 73%). Te denken valt aan meldingen over jeugdoverlast en mutaties die betrekking hebben op controle van en toezicht op (hinderlijke, overlastgevende en criminele) jeugd.

2.3 Geweldsfeiten nader getypeerd

In 158 Blueview-mutaties zijn aangehouden verdachten als betrokkene of verdachte van geweld aangemerkt. Deze mutaties zijn geanalyseerd om te bekijken in welke setting(s) aangehouden verdachten voorafgaand aan de rellen betrokken zijn geweest bij geweldsfeiten. In totaal blijken aangehouden verdachten in 121 geweldsfeiten daadwerkelijk een aandeel te hebben gehad. In 76 gevallen (62%) betreft het geweld dat in groepen gepleegd is. Voor deze 121 ‘geweldsmutaties’ zijn 49 aangehouden verdachten (46%) verantwoordelijk.

3. Gezien de maximale periode van vijf jaar die kan worden teruggekeken, beslaat deze informatie niet de gehele criminele carrière en is het niet mogelijk de gemiddelde leeftijd van het eerste politiecontact te berekenen.

Net als binnen JD, HKS en BVH, blijkt de verdeling van het aantal geregistreerde incidenten scheef te zijn. Zeven personen zijn te typeren als stelselmatige geweldpleger (vijf of meer geregistreerde geweldsfeiten), terwijl dertien personen zich de afgelopen vijf jaar frequent (drie- tot viermaal) schuldig hebben gemaakt aan een geweldsmisdrijf; 29 aangehouden verdachten staan een- of tweemaal als verdachte of betrokkene van geweld geregistreerd. Van belang om aan te geven, is dat er in veertig gevallen sprake is van geweld tegen objecten. Wanneer geweld zich tegen personen richt, beperkt zich dit in 26 mutaties tot verbaal geweld (bedreigen, beleiden). De mate waarin er daadwerkelijk sprake is van fysiek geweld tegen personen, betreft derhalve een minderheid van alle gevonden geweldsfeiten. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat stelselmatige geweldplegers zich vaker fysiek of verbaal op een persoon in plaats van op een object richten.

In tabel 2.2 staat een overzicht weergegeven van het aantal geweldsincidenten naar setting waarbij aangehouden verdachten de afgelopen vijf jaar betrokken zijn geweest. Het overzicht laat zien dat meer dan een kwart van de aangehouden verdachten zich de afgelopen vijf jaar schuldig gemaakt heeft aan een vorm van geweld op straat en bijna een vijfde van alle aangehouden verdachten betrokken is geweest bij uitgaansgeweld. Zeventien aangehouden verdachten (16%) komen ook in andere, uiteenlopende settings voor in de politiesystemen vanwege betrokkenheid bij geweld. Het gaat dan onder andere om burenruzies en incidenten in de hulpverlening. In de volgende alinea's beschrijven we deze settings van geweld.

Tabel 2.2. – Setting waarin aangehouden verdachten de afgelopen vijf jaar betrokken zijn geweest bij geweld naar aantal incidenten en ordeverstoorders.

Setting geweld	Aantal incidenten	Aantal aangehouden verdachten
Geweld op straat	48 (40%)	28 (26%)
Uitgaansgeweld	29 (24%)	20 (19%)
Huiselijk geweld	13 (11%)	6 (6%)
Voetbal	5 (4%)	5 (5%)
Verkeer	4 (3%)	3 (3%)
Overig	22 (18%)	17 (16%)
Totaal	121	nvt

Geweld op straat

Bij geweld op straat zijn 28 van alle 107 aangehouden verdachten (26%) in de afgelopen vijf jaar betrokken geweest. In totaal zijn zij verantwoordelijk voor 48 incidenten (40%). Twee personen komen structureel in beeld vanwege geweld op straat, zeven personen zijn verantwoordelijk voor twee tot vier mutaties en in negentien gevallen is sprake van een eenmalig incident. Doorgaans lijkt er sprake te zijn van

geweld dat zich op objecten richt, zoals het vernielen van een fiets of het vernielen van een raam door daar bakstenen of andere voorwerpen tegenaan te gooien. In een enkel geval is dit geweld voetbalgerelateerd en ook eerdere conflicten kunnen bij geweld op straat een rol spelen.

“Vandaag werd ik aangesproken door meldster. Zij had haar fiets ter hoogte van de kermis geparkeerd en bij terugkomst zaten er drie jongen bij haar fiets. Er was een aantal kabels losgetrokken en vernield.” Bron: Politie mutatie

“We kregen de melding dat een persoon door een groep jongeren in elkaar geslagen was op het Centraal Station Delft. Ter plaatse gaf de aangever aan bij zijn strot gepakt te zijn en in zijn gezicht te zijn geslagen. De reden daarvoor was volgens aangever dat hij een Ajax-shirt droeg, terwijl de jongeren die hem belaagden, fan van Feyenoord waren.” Bron: Politie mutatie

Uitgaansgeweld

Van de 121 mutaties met betrekking tot geweld, zijn er 29 (24%) onder de noemer uitgaansgeweld te plaatsen. Hiervoor zijn 20 van de 107 aangehouden verdachten (19%) verantwoordelijk. Geen van de aangehouden verdachten komt structureel in beeld vanwege uitgaansgeweld (vijf of meer geweldsincidenten); twee personen zijn driemaal bij uitgaansgeweld betrokken, de overige aangehouden verdachten een- of tweemaal. De aanleiding voor incidenten in het uitgaansleven verschilt. Betrokkenheid bij vechtpartijen lijkt reactief van aard en niet bewust te worden gezocht. Fysiek geweld richt zich bovendien lang niet altijd op personen, maar ook op objecten. Wanneer geweld wel degelijk op personen gericht is, beperkt dit zich vaak tot verbaal geweld en is bijvoorbeeld een situatie waarin de politie op moet treden aanleiding voor het delict. Het gebruik van alcohol speelt bij incidenten een belangrijke rol.

“Hierop zag ik dat de voor mij onbekende jongen een dreigende houding aannam tegenover mijn vriend. Hierop besloot ik om tussen hen in te gaan staan om ze uit elkaar te houden. De duw die ik de jongen gaf, was een duw die je gebruikt om iemand van je af te houden. Het zou kunnen dat ik hem in het gezicht heb geraakt. Ik weet het niet meer.” Bron: Politie mutatie

“Wij (agenten, red.) bevonden ons te midden van het uitgaanspubliek en ondersteunden collega's die bezig waren met een aanhouding. Een man die voor ons stond, keek in onze richting en wij zagen en hoorden dat deze man ons duidelijk verstaanbaar beledigde. Naar aanleiding hiervan werd die man door ons aangehouden.” Bron: Politie mutatie

”Betrokkene wordt samen met een vriend de kroeg uitgezet omdat zij lastig en dronken zijn. Nadat een beveiligingsmedewerker hen naar buiten heeft gewerkt, trappen, schoppen en slaan zij tegen een deur. Na een kleine woordenwisseling met de portier, vertrekken zij.” Bron: Politie mutatie

Overig

Binnen de categorie overig zijn incidenten geplaatst die niet (direct) in een categorie te plaatsen zijn. In totaal gaat het om 22 incidenten (18%) die niet in een van de eerdere categorieën te plaatsen is. Vaak hebben dader(s) en slachtoffer een zakelijke of sociale relatie. Ter illustratie volgen enkele voorbeelden.

“De familie valt meldster al jaren lastig en afgelopen woensdag is het tot een confrontatie gekomen. Toen meldster vuurwerkresten aan het opvegen was op straat, gaf vader van betrokkene aan haar in elkaar te slaan als er door haar toedoen weer politie over de vloer kwam. Betrokkene zelf scheldt meldster alleen bij het zien al uit voor alles dat je een ander niet toewenst.” Bron: Politie mutatie

“Betrokkene had een vlindermes van ongeveer vijftien centimeter lang en vertelde dat hij hiermee voor onrust wilde zorgen. Betrokkene was op dat moment alleen met zijn begeleidster. Hierop heeft deze de bewaking gebeld en is besloten niet meer verder te gaan met de behandeling door de onhoudbare situatie.” Bron: Politie mutatie

“Vandaag kwam meldster op het bureau. Zij vertelde bedreigd te worden door betrokkene en zijn familie. Dit naar aanleiding van een valse aangifte van de dochter van meldster. Het dreigende gedrag bestaat uit het rakelings met de auto langs de dochter van meldster rijden en het wijzen naar het voorhoofd.” Bron: Politie mutatie

Minder vaak voorkomende vormen van geweld

Huiselijk geweld is met dertien incidenten (11%) en zes geweldplegers (6%) een vorm van geweld waaraan aangehouden verdachten zich in enige mate schuldig maken. Drie aangehouden verdachten komen regelmatig (drie- of viermaal) voor ter zake huiselijk geweld, een even groot aantal aangehouden verdachten komt eenmaal in beeld vanwege huiselijk geweld. Drie aangehouden verdachten zijn betrokken bij huiselijk geweld dat zich richt tegen de ouder(s). De andere drie zijn gewelddadig richting hun (ex-)vriendin.

“Meldster ziet dat een meisje ruzie heeft met een jongen op straat. Zij ziet hoe de jongen het meisje bij de keel grijpt en hoort hem tegelijkertijd zeggen dat hij haar zal vermoorden als ze niet normaal doet.” Bron: Politie mutatie

“We kregen een melding over een vader en zoon die met elkaar aan het vechten zouden zijn. Ter plekke bleek dat R. al sinds 1999 in behandeling is vanwege een stoornis die tot stemmingswisselingen leidt. Betrokkene is al enkele malen aangehouden naar aanleiding van een conflict thuis.” Bron: Politie mutatie

“Belde betrokkene over haar zoon. Hij reageert agressief op haar en heeft financiële problemen. Toen betrokkene gister om geld vroeg en dat niet kreeg, werd hij boos en bedreigde zijn moeder. Uiteindelijk heeft betrokkene een lening bij de bank gekregen. Moeder belde met de politie omdat zij bang was dat hij haar wat aan zou doen, als dat niet zou lukken.” Bron: Politie mutatie

Vijf procent van de aangehouden verdachten komt tevens in beeld vanwege eerdere betrokkenheid bij geweld tijdens en rondom voetbalwedstrijden. Bij geweld rondom het voetbal gaat het zowel om individueel gedrag als geweld in groepsverband. Zo komt één van de aangehouden verdachten eerder in aanraking met de politie, wanneer hij een Hitlergroet brengt richting supporters van de tegenstander en heeft een andere verdachte in groepsverband een confrontatie gezocht met Ajax-supporters. Een andere aangehouden verdachte komt circa een maand voor de rellen waarbij hij wordt aangehouden in beeld bij de politie wanneer hij na afloop van een wedstrijd het veld betreedt. Deze persoon wordt in een sfeer mutatie als volgt beschreven:

“Bij de rode kaart sloeg de vlam in plan, met name vanwege betrokkene. Hij stormde als eerste door het lintje heen en sprong tegen het plexiglas aan. Hij ging compleet over de rooie, zeker nadat snel na deze rode kaart de 2-1 werd gescoord. Betrokkene zal intern, maar ook bij de club besproken moeten worden. Het is wachten totdat de echte bom barst.” Bron: Politie mutatie

2.4 Resumé

De populatie rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten verschilt waar het gaat om het verloop van de criminele carrière. De in het JD en HKS geregistreerde gegevens laten zien dat circa de helft van de aangehouden verdachten first offender is, terwijl tegelijkertijd een minderheid binnen de groep aangehouden verdachten verantwoordelijk is voor het gros van alle antecedenten. Eenzelfde patroon zien we terug bij de politiecontacten waarin aangehouden verdachten als verdachte of betrokkene zijn aangemerkt.

Een analyse van in Blueview geregistreerde geweldsfeiten laat zien dat een minderheid van de aangehouden verdachten eerder in beeld gekomen is als verdachte of betrokkene vanwege het plegen van geweld. Tegelijkertijd blijkt binnen de groep aangehouden verdachten wel sprake te zijn van verschillen als het gaat om het aantal registraties voor geweldsfeiten en de ernst daarvan. Op basis een analyse van 121 in Blueview geregistreerde geweldsfeiten blijkt binnen de groep aangehouden verdachten een onderscheid gemaakt te kunnen worden tussen stelselmatige, frequente en incidentele geweldplegers. Opvallend hierbij is dat stelselmatige geweldplegers zich vaker schuldig maken aan fysiek of verbaal geweld gericht op personen in vergelijking met frequente en incidentele geweldplegers. Het geweld waaraan stelselmatige geweldplegers zich schuldig maken, is met name te typeren als uitgaansgeweld of geweld op straat. Het aantal aangehouden verdachten dat eerder in beeld is gekomen vanwege geweld rondom het voetbal, is beperkt.

3 Probleemgedrag

In dit hoofdstuk staat het niet-criminele probleemgedrag van de aangehouden verdachten en hun persoonlijkheid centraal. We schetsen op basis van dossieranalyse¹ een beeld van hun gedrag in andere settings (thuis, school), psychosociale problematiek (financieel, middelenmisbruik) en persoonskenmerken. Het hoofdstuk besluit met een resumé. Gerapporteerde percentages zijn gebaseerd op de totale groep aangehouden verdachten.

3.1 Wonen, werk, school en sociale relaties

Aangehouden verdachten zijn relatief jong (zie 2.1) en wonen derhalve veelal nog thuis bij hun ouders. Dit leidt doorgaans niet tot problemen. De gezinsomgeving van aangehouden verdachten is dan ook overwegend (89%) te typeren als stabiel. Termen die in verschillende rapportages naar voren komen om de gezinsomgeving te omschrijven, zijn onder andere ‘een harmonieus gezin’, ‘een beschermde omgeving’ en ‘een goede en hechte verstandhouding tussen kind en ouders’. In deze gezinnen leidt het gedrag van aangehouden verdachten niet tot problemen en heeft de betrokkenheid bij de ordeverstoring dan ook een grote impact. De situatie van enkele aangehouden verdachten die op zichzelf wonen, blijkt echter als gevolg van conflicten en eerder gepleegde strafbare feiten wel problematisch. Zij beschikken bijvoorbeeld al voor een langere periode niet over een vaste woon- of verblijfplaats of zijn uit huis gezet omdat zij zich schuldig hebben gemaakt aan hennepcultuur. Ook vertoont een minderheid van de aangehouden verdachten (11%) die thuis wonen,

1. Over 46 personen (43%) is aanvullend op politiegegevens dergelijke informatie gevonden. De RvdK heeft rapportages over 28 personen, de Reclassering heeft informatie over 27 personen (waarvan zeventien RISc's). Tot slot heeft het NIFP bij vijf personen een of meerdere persoonlijkheidsonderzoeken uitgevoerd.

problematisch gedrag binnen de gezinssituatie.² Zij gaan hun eigen gang en zijn voor hun ouders niet te handhaven. De hulpverlening en/of politie zijn in meerdere gevallen reeds bekend met deze situatie en het agressieve en gewelddadig gedrag van de aangehouden verdachte. In enkele gevallen is tevens sprake van een instabiele gezinssituatie, waarin onder andere sprake is van mishandeling en middelenmisbruik door (één van) de ouders. In het kader hierna staat ter illustratie een beschrijving van beide situaties weergegeven.

“De moeder van betrokkene vertelt dat zij als ouders erg geschrokken zijn. Zij wisten dat hun zoon die dag de wedstrijd had bezocht, maar hij ontkende bij de reellen betrokken te zijn. Nadat de politie aan de deur kwam, beseften zij dat hij er wel degelijk meer van wist. Sindsdien heeft betrokkene hierover veelvuldig met zijn ouders gesproken; hij vindt het erg dat hij zijn ouders teleurgesteld heeft. De band tussen hen is echter nog steeds heel hecht.” Bron: RISc

“De ouders van betrokkene zijn ten einde raad. Zij willen dat hun zoon vanwege zijn onhandelbare gedrag uit huis wordt geplaatst, maar volgens de hulpverlening kan dit nog niet. Zij voelen zich in de steek gelaten en thuis escaleert het regelmatig. Vandaag had betrokkene tegen zijn vader gezegd dat hij hem zou afmaken.” Bron: Politie mutatie

De relatief jonge leeftijd van de aangehouden verdachten heeft tot gevolg dat velen nog geen of weinig werkervaring op hebben kunnen doen. Derhalve is over het functioneren op het werk in beperkte mate informatie beschikbaar. De dossieranalyse laat zien dat zes aangehouden verdachten (6%) vanwege hun gedrag in de problemen komen. Zij tonen te weinig inzet, krijgen conflicten met collega's of leidinggevenden en blijken moeilijk te corrigeren en/of sturen.

Het gedrag op school leidt bij veruit de meeste verdachten (85%) niet tot problemen. Zo wordt een aangehouden verdachte getypeerd als 'een aardige en sociale jongen' waarmee docenten en medeleerlingen nog nooit conflicten hebben gehad. Anderzijds is bij zestien aangehouden verdachten (15%) sprake van probleemgedrag. Dit uit zich onder andere in stelselmatig spijbelen, vroegtijdig schoolverlaten – waarbij motivatie- en gedragsproblemen een rol (kunnen) spelen – en agressief en gewelddadig gedrag tegen medeleerlingen en/of docenten. Dit probleemgedrag leidt tot doublure(s), schorsingen, verwijdering van school of contacten met de leerplichtambtenaar. Tevens blijken vijftien aangehouden verdachten (14%) speciaal

2. Van sommige personen is op specifieke leefgebieden geen informatie voorhanden. De betreffende percentages dienen derhalve als een ondergrens te worden geschouwd.

onderwijs gevolgd te hebben. De in deze onderwijsvorm geboden extra aandacht blijkt met name noodzakelijk vanwege stoornissen die effect hebben op het leervermogen (bv. dyslexie) en/of voor gedragsproblemen zorgen.

“Op school vertoonde betrokkene gedragsproblemen, waaronder het gooien met stoelen; ook heeft hij zijn juf eens gebeten en geschopt. Uiteindelijk is hij op zijn veertiende van school gestuurd.” Bron: RISC, NIFP

“Betrokkene volgde een opleiding tot kok. Echter, omdat hij zijn motivatie kwijt raakte is hij gestopt en op zoek gegaan naar een nieuwe opleiding. Na een maand bleek hij deze opleiding niet leuk te vinden en is hij periodes thuisgebleven. Uiteindelijk ging betrokkene helemaal niet meer naar school en zat hij hele dagen op zijn kamer te gamen.” Bron: RvdK

Van alle aangehouden verdachten die rondom hun aanhouding maximaal 24 jaar oud waren (n=70), is nagegaan of zij tot een problematische jeugdgroep behoren. Drie personen kunnen in verband worden gebracht met betrokkenheid bij een hinderlijke jeugdgroep, vijf personen zijn te relateren aan een overlastgevende jeugdgroep en twee personen worden in verband gebracht met een criminele jeugdgroep.³ Van twee personen is onbekend op welke wijze de jeugdgroep waartoe zij in het verleden behoorden, te typeren is. Derhalve hebben in totaal twaalf (17%) aangehouden verdachten deel uitgemaakt van een problematische jeugdgroep. Zeven personen worden als meeloper getypeerd, in vier gevallen is de rol binnen de jeugdgroep onbekend en één persoon wordt als leider van een hinderlijke jeugdgroep aangemerkt. Naast het deel uitmaken van een problematische jeugdgroep, houden enkele personen zich op bij hangplekken en groepen jeugdigen die continu wisselen van samenstelling. Aangehouden verdachten blijken verder vrijwel nooit tot de harde kern gerekend te worden en/of spelen hierin (nog) geen toonaangevende rol. Uit verschillende bronnen blijkt wel dat sommige personen aansluiting bij de groep fanatieke supporters nastreven en zich in sommige gevallen met hun gedrag tijdens de rellen hebben willen profileren.

3. Meermaals wordt gesproken over een hinderlijk/overlastgevende of overlastgevende/criminele jeugdgroep, omdat dit beeld over de jaren varieert. In deze gevallen hebben we voor de zwaarste classificatie gekozen.

3.2 Middelenmisbruik, financiële problematiek en verslaving

De term middelengebruik omvat het gebruik van alcohol, softdrugs en harddrugs. Wanneer dit gepaard gaat met problemen in termen van bijvoorbeeld verslaving of een negatieve invloed op het dagelijks functioneren, wordt ook wel gesproken over middelenmisbruik. Uit onderzoek blijkt dat nog geen procent van de bevolking als verslaafd aan alcohol en/of drugs kan worden getypeerd (De Graaf, Ten Have & Van Dorsselaer, 2010; Nationale Drug Monitor, 2009). De mate waarin indicaties van alcoholmisbruik, softdrugsverslaving of afhankelijkheid van hard drugs aanwezig zijn binnen de groep aangehouden verdachten, liggen met respectievelijk vier, twee en drie procent hoger. Meerdere aangehouden verdachten starten reeds in de adolescentie met het gebruik van softdrugs (11%) en harddrugs (4%). In sommige gevallen blijken alcohol en softdrugs reeds in deze leeftijdsfase structureel en in excessieve hoeveelheden te worden gebruikt. Soms is er sprake geweest van professionele hulp om van deze verslaving af te komen.

“Betrokkene is op dertienjarige leeftijd begonnen met het drinken van alcohol. Sindsdien drinkt hij geregeld. Over zijn gebruik zegt betrokkene zelf dat hij op vrijdagavond begint en pas op zondagavond ophoudt. Alle drank die voorradig is, moet dan opgedronken zijn.” Bron: Reclassering

“Betrokkene is diverse malen opgenomen in een verslavingskliniek. Dankzij een combinatie van hypnose en medicatie is betrokkene erin geslaagd af te kicken. De coach en huisarts van betrokkene bevestigen dat drugs nu geen rol meer spelen in het leven van betrokkene.” Bron: RISc

Naast problemen met het gebruik van middelen, lijden twee aangehouden verdachten aan een gokverslaving. Dit heeft bij beide personen geleid tot een forse schuldenproblematiek en heeft tot gevolg dat er onvoldoende geld overblijft om in de dagelijkse levensbehoeften te voorzien. Uit de dossieranalyse blijkt dat bijna een zesde van alle aangehouden verdachten (15%) kampt of gekampt heeft met financiële problematiek; zij hebben schulden die variëren van 600 tot ongeveer 60.000 euro. Schulden ontstaan onder andere door delictgedrag (bv. boetes, het moeten betalen van schadevergoedingen) en het terugbetalen van ten onrechte ontvangen toeslagen die reeds zijn uitgegeven. Aangehouden verdachten met schulden hebben doorgaans ook moeite een vaste baan te behouden en/of ontvangen een uitkering.

“Betrokkene zit in een Wajong-traject. Van deze uitkering vertelt betrokkene niet rond te kunnen komen, omdat hij van deze uitkering onder andere een schuld van €5.000 probeert af te lossen. Hierdoor kan betrokkene niet in zijn dagelijkse levensonderhoud voorzien.” Bron: QuickScan

*“De financiële situatie van betrokkene is slecht. Hij heeft een schuld en momenteel geen stabiel inkomen. Betrokkene vertelt dat zijn schuld met name bestaat uit boetes en dat hij niet van plan is deze te betalen, omdat hij deze ‘onzin’ vindt.”
Bron: RISc*

3.3 Psychische stoornissen en persoonlijkheid

Bij veertien aangehouden verdachten (13%) zijn er indicaties voor de aanwezigheid van een psychische stoornis. Met name de prevalentie van de stoornis ADHD (10%) is opvallend. Deze prevalentie staat gelijk aan de bovengrens van de geschatte prevalentie van ADHD in de gehele Nederlandse bevolking: deze bedraagt tussen de drie en tien procent (Buitelaar & Kooij, 2000; Kalverboer, 1996). Naast ADHD is er binnen de groep aangehouden verdachten onder andere sprake van depressie, Gilles de la Tourette, autisme en persoonlijkheidsstoornissen. In enkele gevallen wordt de diagnose ADHD in verband gebracht met agressief gedrag. Naast psychische stoornissen worden ook problemen met de impulscontrole, behoefte aan sensatie en problemen met de agressieregulatie gerelateerd aan het delictgedrag. Over acht aangehouden verdachten (7%) is opgetekend dat zij actief op zoek zijn naar spanning en risicovolle situaties (*sensation-seeking*). Daarnaast staat beschreven dat twaalf aangehouden verdachten (11%) problemen hebben met hun impulscontrole en zijn er bij vijftien personen (14%) indicaties van ‘een kort lontje’.

Dergelijke persoonskenmerken bieden mogelijk een verklaring voor de aantrekkingskracht die grote groepen hebben op aangehouden verdachten en hun gedrag binnen deze groepen.

“Er is een duidelijk verband tussen het delictgedrag en de geconstateerde ADHD en antisociale persoonlijkheidskenmerken. Denk met name aan de invloed van een gebrekkige gewetensontwikkeling, impulsiviteit, de neiging tot vertonen van antisociaal en agressief gedrag en het tekort aan frustratietolerantie.” Bron: QuickScan

“Betrokkene wilde kijken wat er aan de hand was en kwam toen midden in de menigte te staan. Hij vond het in eerste instantie spannend en kicken wat er gebeurde en vertelt te houden van sensatie. Later is betrokkene geschrokken van de hele situatie.” Bron: RvdK

“Ik heb altijd wel een kort lontje, dat verder wordt versterkt door de alcohol. Ik zoek de ruzie dan niet op, maar ga het ook niet uit de weg. Ik vlieg er niet meteen op, maar ben wel eens uit een uitgaansgelegenheid gezet. Als één van mijn vrienden wordt aangevallen, ga ik er meteen in.” Bron: Politie mutatie

3.4 Resumé

Bij veruit de meeste aangehouden verdachten spelen voor zover bekend geen problemen in de gezinssituatie en op school. Dit wil zeggen dat de gezinsomgeving waarin zij opgroeien stabiel is en de aangehouden verdachten met hun gedrag zelf ook geen aanleiding tot zorg geven. Wel blijkt een minderheid van de aangehouden verdachten thuis, op school of op het werk in conflict te raken met familie, docenten, collega's of leeftijdsgenoten. Zeventien procent van de aangehouden verdachten maakt deel uit van een problematische jeugdgroep. Het gaat hierbij overwegend om personen die deel uitmaken van een overlastgevende of criminele jeugdgroep. Binnen deze groepen lijken zij overwegend als meeloper te kunnen worden getypeerd. Hoewel de aangehouden verdachten doorgaans niet tot een harde kern/een fanatieke supportersgroep behoren, lijkt een aantal van hen hier wel aansluiting bij te zoeken. Uit verklaringen blijkt dat zij zich tijdens deze rel met hun gedrag hebben willen profileren binnen deze groep.

Aangehouden verdachten lijken in enige mate te kampen met psychosociale problematiek. Middelenmisbruik komt iets vaker voor dan in de algemene Nederlandse bevolking, zowel ten aanzien van alcohol als soft- en harddrugs. Schulden ontstaan onder andere door problemen met gokken, (onbetaalde) boetes en/of onterecht ontvangen toeslagen. Bij iets meer dan een tiende van de aangehouden verdachten is mogelijk sprake van een psychische stoornis, en dan met name ADHD. Een klein deel van de aangehouden verdachten heeft 'een kort lontje', is als 'spanningzoeker' te typeren en/of heeft problemen met de impulscontrole. Deze persoonskenmerken kunnen bijgedragen hebben aan hun gedrag tijdens de rel.

4 Differentiëring in daderprofielen

In het vorige hoofdstuk zijn het gedrag en de psychosociale problematiek van de groep aangehouden verdachten besproken. Uit het tweede hoofdstuk bleek dat criminele carrièrekenmerken tussen aangehouden verdachten verschillen. Het is derhalve interessant om te bekijken of op basis van de criminele carrière subgroepen kunnen worden onderscheiden, of zij in achtergrondkenmerken van elkaar verschillen en zo ja, op welke aspecten. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk bespreken we de onderscheiden subgroepen en de verschillen daartussen. In de daaropvolgende paragraaf gaan we nader in op begrippen die gebruikt (kunnen) worden om ordeverstoorers te typeren. Het hoofdstuk eindigt met een resumé.

4.1 Subgroepen op basis van criminele carrièrekenmerken

In hoofdstuk 2 is de criminele carrière van aangehouden verdachten op twee manieren in beeld gebracht. Enerzijds is aandacht besteed aan geregistreerde antecedenten in JD en HKS over de gehele levensloop; anderzijds is bekeken in welke mate aangehouden verdachten de afgelopen vijf jaar als betrokkene of verdachte van een geweldsfeit zijn aangemerkt op basis van een analyse in BVH. In de twee volgende subparagrafen besteden we aandacht aan subgroepen die op basis van deze systemen kunnen worden onderscheiden.

4.1.1 Subgroepen op basis van JD en HKS

De aangehouden verdachten zijn op basis van hun antecedenten in JD en HKS op verschillende manieren te typeren. Wanneer aangehouden verdachten voor hun betrokkenheid bij de onderzochte rel niet stonden geregistreerd in JD en/of HKS, kunnen zij als *first offender* worden getypeerd. Indien zij voor hun betrokkenheid bij een rel al wel in minimaal een van deze systemen geregistreerd staan, kunnen zij getypeerd worden als ‘bekende’. Tevens is op basis van bij Justitie geregistreerde antecedenten bekeken of aangehouden verdachten na hun betrokkenheid bij de rel-

len gerecidiveerd hebben of niet. Het voorgaande betekent dat op basis van JD en HKS vier groepen kunnen worden onderscheiden, te weten: first offenders, bekenden, recidivisten en niet-recidivisten.

In totaal zijn 46 personen voorafgaand aan de rellen niet bekend in HKS noch bij Justitie. Voor de analyse hebben wij hen getypeerd als first offender. De overige 61 verdachten zijn bij de groep bekenden ingedeeld. Daarnaast hebben in totaal 25 aangehouden verdachten gerecidiveerd.¹ Bij veertig procent van deze personen bestaat de recidive uit minimaal een geweldsdelict (inclusief openlijke geweldpleging). De overige 82 personen zijn als niet-recidivist aangemerkt. Ten behoeve van statistische analyses zijn first offenders met bekenden vergeleken, en recidivisten met niet-recidivisten. De groepen (first offender vs. bekende, recidivist vs. niet-recidivist) laten geen significante verschillen in leeftijd zien.

Uit statistische analyses blijkt dat first offenders op diverse punten significant van reeds bij politie en/of Justitie bekende aangehouden verdachten verschillen. Zo zijn er in het gezin van first offenders minder vaak problemen², gebruiken personen die voorafgaand aan de rellen reeds antecedenten bij politie en/of Justitie hebben vaker harddrugs³ en lijden laatstgenoemden vaker aan een middelen- of gokverslaving.⁴ Tevens zien we dat bij first offenders minder vaak indicaties zijn van psychische stoornissen⁵ en komen indicaties van ADHD onder bekende aangehouden verdachten significant vaker voor.⁶ Zij zijn dan ook meer dan first offenders in aanraking gekomen met de hulpverlening.⁷ Tevens blijken er significante verschillen te bestaan tussen recidivisten en niet-recidivisten. Personen die recidiveren, komen voorafgaand aan de rellen significant vaker voor in HKS vanwege een geweldsdelict.⁸ Binnen de gezinssituatie vertonen recidivisten vaker probleemgedrag.⁹ Bovendien lijden zij aanmerkelijk vaker aan verslavingsproblematiek¹⁰ en zijn er bij recidivisten vaker indicaties van meerdere psychische stoornissen¹¹, waaronder ook

1. Er zijn verschillende vormen van recidive te onderscheiden. Dit zijn algemeen recidive (nieuwe registratie), speciaal recidive (nieuwe registratie voor eenzelfde type delict) en specifiek recidive (nieuwe registratie vanwege hetzelfde feit). In deze analyse richten we ons op algemeen recidive over een periode van circa twee jaar.

2. $p = 0,01$

3. $p = 0,01$

4. $p = 0,04$

5. $P = 0,03$

6. $p = 0,02$

7. $p = 0,01$

8. $p = 0,05$

9. $p = 0,03$

10. $p = 0,03$

11. $p < 0,01$

indicaties voor de stoornis ADHD.¹² Hetzelfde geldt voor persoonlijkheidskenmerken als problemen met de impulscontrole¹³ en de mate waarin zij behoefte hebben aan spannende situaties c.q. *sensation-seeking*.¹⁴

4.1.2 Subgroepen op basis van BVH

Op basis van BVH kunnen incidentele, frequente en stelselmatige geweldplegers worden onderscheiden (zie hoofdstuk 2). Daarnaast zijn er personen die voorafgaand aan de rel geen enkel geweldsdelict gepleegd hebben. Het gaat per type geweldpleger respectievelijk om 58 (niet), 29 (incidenteel), dertien (frequent) en zeven (stelselmatig) personen. Uit statistische analyses blijkt dat de aantallen van de twee laatstgenoemde groepen – ook na het samenvoegen daarvan – te laag zijn om conclusies te mogen verbinden aan eventuele gevonden significante verschillen tussen dadergroepen. Derhalve hebben we ervoor gekozen om de gevonden percentages waar deze aanzienlijk afwijken, te beschrijven.¹⁵ De relevante tabellen staan opgenomen in bijlage 6.

Van de frequent-stelselmatige geweldplegers blijkt een kwart in het ouderlijk huis problematisch gedrag te vertonen of te hebben vertoond. Dit percentage ligt aanmerkelijk hoger in vergelijking met personen die niet of incidenteel in BVH geregistreerd staan ter zake geweldsfeiten. Tevens blijken frequent-stelselmatige geweldplegers in meer dan een derde van de gevallen (35%) speciaal onderwijs te hebben gevolgd en agressief gedrag op school te hebben vertoond (30%). Dit is eveneens aanmerkelijk vaker dan bij de overige aangehouden verdachten het geval is. Kijkend naar persoonskenmerken blijken bij frequent-stelselmatige geweldplegers in meer dan een derde van de gevallen (35%) indicaties te bestaan voor een psychische stoornis. Het betreft dan met name indicaties voor de stoornis ADHD. Tevens hebben frequent-stelselmatige geweldplegers aanmerkelijk vaker problemen met de agressieregulatie en lijken zij vaker als *sensation-seeking* getypeerd te kunnen worden.

12. $p = 0,02$

13. $p < 0,01$

14. $p = 0,02$

15. Vanwege lage aantallen binnen de twee laatstgenoemde groepen, zijn deze samengevoegd tot de frequent-stelselmatige geweldpleger. De omvang van deze groep bedraagt twintig personen.

4.2 Duiding van begrippen

In het eerste hoofdstuk van deze rapportage zijn de begrippen gelegenheids- en notoire ordeverstoorder beschreven en is met name het onderscheid tussen beide typen ordeverstoorders aan bod gekomen. In de vorige paragraaf is geconstateerd dat binnen de groep aangehouden verdachten op basis van criminele carrièrekenmerken subgroepen kunnen worden onderscheiden die qua achtergronden en kenmerken (psychosociale problematiek, probleemgedrag in andere settings) van elkaar verschillen. Met name personen die *a)* voorafgaand aan hun betrokkenheid bij een rel reeds bekend zijn bij politie en/of Justitie, *b)* na hun betrokkenheid bij een rel recidiveren en/of *c)* als stelselmatige geweldpleger kunnen worden aangemerkt op basis van BVH, hebben persoonlijkheidskenmerken die overeenkomen met het profiel van notoire ordeverstoorders (Van Ham e.a., 2014). Aangehouden verdachten waren ten tijde van de ordeverstoring echter (nog) niet als dusdanig aangemerkt.

De bevinding dat de groep aangehouden verdachten – die op voorhand in zijn geheel is aangemerkt als gelegenheidsordeverstoorder – niet zo homogeen is als bij voorbaat werd verondersteld, heeft implicaties voor de wijze waarop het begrip gelegenheidsordeverstoorder moet worden gedeut. In de praktijk wordt als synoniem voor het begrip gelegenheidsordeverstoorder ook wel gesproken over de ‘nieuwe hooligan’. De verschillende subgroepen die uit de analyse naar voren komen, leren echter dat de rondom een ordeverstoring aangehouden verdachten niet zonder meer als gelegenheidsordeverstoorder kunnen worden aangemerkt, en zij ook niet zonder meer het predicaat ‘nieuwe hooligan’ verdienen. De term nieuwe hooligan lijkt met name van toepassing op potentiële notoire ordeverstoorders (*rising stars*). Hier gaat het om personen waarbij het risico bestaat dat zij zich aan zullen sluiten bij nieuw te vormen hooligangroepen of hier al enige binding mee hebben. Daartegenover staat dat veel aangehouden verdachten niet recidiveren: zij hebben spijt en beseffen nadien welke consequenties hun gedrag kan hebben, zowel voor anderen als voor henzelf. Deze personen zijn te typeren als gelegenheidsordeverstoorder.

Verdere handvatten voor differentiëring

Met het oog op de aanpak is het gewenst om te differentiëren tussen nieuwe hooligans en gelegenheidsordeverstoorders. Het in hoofdstuk 1 gepresenteerde continuüm (zie figuur 1.1) biedt hier een eerste objectief handvat voor: de frequentie van geweld en ordeverstoring gedrag. Aanvullend kunnen twee andere dimensies worden onderscheiden aan de hand waarvan verder vormgegeven kan worden aan differentiëring tussen verschillende daderprofielen.¹⁶

16. We maken ook gebruik van de input van deelnemers aan de focusgroep.

1 Intensiteit van geweld

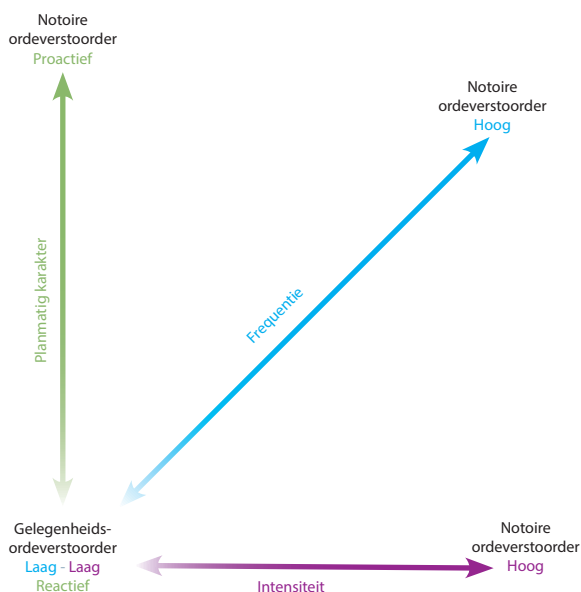
Het onderzoek laat zien dat aangehouden verdachten verschillen in criminele carrièrekenmerken (veel vs. weinig antecedenten) en de ernst van het geweld waaraan zij zich schuldig maken. Dit geweld bestaat, in termen van oplopende ernst, uit het deel uitmaken van een groep die de orde verstoort, geweld tegen voorwerpen, verbaal geweld tegen personen en fysiek geweld tegen personen. Stelselmatige geweldplegers richten zich het meest (fysiek of verbaal) tot personen.

2 Planmatig karakter van geweld

Bij gelegenheidsordeverstoorders speelt een toevallige set aan variabelen een doorslaggevende rol voor de betrokkenheid bij een rel. Aan de andere kant van het continuüm zal toeval bij notoire ordeverstoorders lang niet altijd een rol spelen: het gedrag van deze groep is meer berekenend en gelegenheden zullen bewust aangegrepen worden om te rellen (Van Ham e.a., 2014). Binnen georganiseerde groepen hooligans is bovendien sprake van een zekere hiërarchie. De mate waarin sprake is van sturing of regie bij het plegen van geweld speelt binnen deze dimensie dan ook een belangrijke rol.

De aanvullende handvatten ter differentiëring tussen gelegenheds- en notoire ordeverstoorders hebben tot gevolg dat het oorspronkelijk geformuleerde continuüm op basis van frequentie moet worden aangepast. In figuur 4.1 staat een meervoudig continuüm weergegeven, waarin niet alleen de frequentie maar ook de intensiteit (laag-hoog) en het planmatig karakter (volgend-zoekend) van geweld een rol spelen. Dit figuur illustreert dat personen die als gelegenheidsordeverstoorder getypeerd kunnen worden laag scoren op frequentie en intensiteit van geweld en er geen sprake is van voorbereidende handelingen. Het tegenovergestelde is juist het geval voor notoire ordeverstoorders. Van belang om op te merken, is dat er (nog) geen objectieve criteria bestaan om personen op basis van deze dimensies als notoire ordeverstoorder aan te merken. Het weergegeven continuüm lijkt in eerste aanleg dan ook met name geschikt om te bekijken in welke mate een persoon afwijkt van het profiel van de gelegenheidsordeverstoorder.

Figuur 4.1. – Meervoudig continuüm van gelegheids- en notoire ordeverstoorders

Eenduidige definities

Het hanteren van eenduidige definities is van belang met het oog op eenheid van begrip. Bovendien kan dit in de praktijk duidelijkheid scheppen over de personen of groepen waarop een aanpak gericht is, of een aanpak noodzakelijk is en hoe deze aanpak eruit moet zien. Op basis van onderhavige onderzoeksresultaten en de daaruit voortkomende dimensies (zie figuur 4.1) onderscheiden we de gelegheidsordeverstoorder, de ‘nieuwe hooligan’ en de notoire ordeverstoorder als verschillende typen ordeverstoorders.

Gelegheidsordeverstoorder

‘Relschoppers waarbij toevallige omstandigheden een doorslaggevende rol spelen in hun betrokkenheid bij spontaan ontstaan groepsgeweld’

De groep gelegheidsordeverstoorders binnen een groep relschoppers, is vaak groot. Het relgedrag van gelegheidsordeverstoorders valt niet of moeilijk te voorzien op individueel niveau. Dit is mede een gevolg van het feit dat de collectieve gedragingen niet gepland lijken, maar eerder voort lijken te komen uit een samenloop van omstandigheden en/of communicatie kort voorafgaand aan en tijdens een ordeverstoring. De betrokkenheid van gelegheidsordeverstoorders bij een rel wordt sterk bepaald door *triggers*. We spreken daarom van ‘volgend geweld’. Groepsdynamische processen, middelengebruik, nieuwsgierigheid en behoefte aan

spanning zijn andere verklarende factoren. De sterke invloed van triggers maakt het lastig om een prototype gelegenheidsordeverstoorder te omschrijven, omdat dit in theorie (vrijwel) iedereen kan zijn. Wel lijkt op basis van de bevindingen te kunnen worden gesteld dat gelegenheidsordeverstoorders met name jonge mannen zonder verdere achterliggende problematiek (zullen) zijn die geen of in zeer beperkte mate antecedenten hebben. Hun behoefte aan spanning en het niet-overzien van de consequenties zijn niet zozeer persoonskenmerken, maar meer een gevolg van de leeftijdsfase waarin deze personen zich op dat moment bevinden. Dit sluit aan bij onderzoek waaruit blijkt dat de meest voornamelijk determinanten voor het vertonen van gewelddadig gedrag leeftijd (jong) en geslacht (mannelijk) zijn (Stuart, 2003).

Nieuwe hooligan

‘Personen die zich willen aansluiten bij nieuw te vormen groepen of al enige binding hebben met bestaande groepen en die met enige regelmaat in beeld komen vanwege spontaan ontstaan of gepland (groeps)geweld’

Deze personen worden ook wel meelopers genoemd of als nieuwe aanwas (of: jonge harde kern) gezien. Zij zijn betrokken bij ‘volgend geweld’, dat het resultaat is van een duidelijk aanwijsbare aanleiding (trigger). Daarnaast zijn zij ook betrokken bij ‘zoekend geweld’. Voorbeelden van zoekend geweld waarbij dit type ordeverstoorder betrokken is geweest, zijn de rellen in Hoek van Holland (2009) en de ongeregelde heden rondom de wedstrijd Ajax – Celtic (2013). Achtergronden en kenmerken van deze groep lijken overeen te komen met die van notoire ordeverstoorders, maar aantallen zijn te klein om hierover sluitende uitspraken te kunnen doen.

Notoire ordeverstoorder

‘Personen die stelselmatig in beeld komen vanwege betrokkenheid bij spontaan ontstaan of gepland groeps geweld dan wel het organiseren daarvan en/of zich herhaaldelijk schuldig maken aan ernstige geweldsdelicten’

Deze groep wordt ook wel aangeduid als harde kern of – conform de methodiek Hooligans in Beeld – als notoire ordeverstoorder getypeerd. Notoire ordeverstoorders zijn betrokken bij ‘volgend geweld’. Wanneer er iets gebeurt, staan zij vooraan om te kijken wat er gebeurt en/of vormt hun gedrag de aanleiding van een incident of ordeverstoring. Daarnaast maken notoire ordeverstoorders zich ook herhaaldelijk schuldig aan ‘zoekend geweld’. Het zoeken van de confrontatie met rivaliserende groepen hooligans en de zogenaamde 20-20 gevechten – waarbij afspraken over een treffen gemaakt worden – zijn voorbeelden hiervan. Van deze groep is recentelijk een uitgebreid profiel opgetekend. Een prototype van dit profiel is opgenomen in bijlage 7 (Van Ham e.a., 2014).

4.3 Resumé

De groep aangehouden verdachten vormt geen geheel c.q. is geen homogene groep. Op basis van kenmerken van de criminele carrière kunnen subgroepen worden onderscheiden die van elkaar verschillen als het gaat om achtergronden en kenmerken. Op basis van JD en HKS is enerzijds een vergelijking gemaakt tussen first offenders en personen die reeds bekend waren bij politie en/of Justitie. Anderzijds is bekeken of personen die na hun betrokkenheid bij een rel gerecidiveerd hebben, verschillen van personen die dit niet hebben gedaan. Uit statistische analyses blijkt dat first offenders significant minder psychosociale problematiek kennen en minder probleemgedrag laten zien dan personen die voor hun betrokkenheid bij de rellen ook al met politie en Justitie in aanraking zijn gekomen. Personen die na hun betrokkenheid bij een ordeverstoring recidiveren, kennen vervolgens weer meer problematiek dan personen die dit niet doen. Tevens is op basis van BVH een onderscheid gemaakt tussen incidentele, frequente en stelselmatige geweldplegers. Analyses lijken erop te wijzen dat frequent-stelselmatige geweldplegers vaker probleemgedrag in de gezinssituatie en op school laten zien en tevens meer psychosociale problematiek kennen. Het gaat dan onder andere om indicaties voor de aanwezigheid van psychische stoornissen, problemen met de agressieregulatie en een verhoogde spanningsbehoefte.

Deze bevindingen laten zien dat de groep aangehouden verdachten niet zo homogeen is als op voorhand werd verondersteld. Verschillen in de criminele carrière, het motief van het gepleegde geweld, de mate van regie, sturing en planmatigheid en de intensiteit (lees: ernst) van het gepleegde geweld bieden handvatten voor het nader differentiëren tussen verschillende typen ordeverstoorders. In totaal lijken drie typen ordeverstoorders onderscheiden te kunnen worden. Gelegenheidsordeverstoorders, die eenmalig betrokken raken bij een rel en verder nooit in beeld (zijn ge)komen bij politie en Justitie, zijn het eerste type. Daarnaast kunnen nieuwe hooligans, die in zekere mate bekend zijn bij politie en club vanwege wangedrag en steeds vaker bij incidenten betrokken raken, worden onderscheiden. Breder probleemgedrag en psychosociale problematiek komen binnen de groep nieuwe hooligans vaker voor dan bij gelegenheidsordeverstoorders. Het profiel van nieuwe hooligans lijkt overeenkomsten te vertonen met het profiel van notoire ordeverstoorders, het derde en laatste onderscheiden type ordeverstoorder.

5 Aanpak

Tijdens evenementen en grootschalige gebeurtenissen bestaat altijd het risico dat een ordeverstoring zich voordoet, waarbij ook gelegenheidsordeverstoorders betrokken kunnen raken (Muller e.a., 2010). De analyse laat zien dat het leeuwendeel van de aangehouden verdachten, die getypeerd kunnen worden als gelegenheidsordeverstoorders, niet geldt als een doelgroep met specifieke problematiek die van invloed is op het ordeversturende gedrag. Een persoonsgerichte aanpak van gelegenheidsordeverstoorders als doelgroep is derhalve, los van ethische bezwaren over het monitoren van grote groepen mensen, principieel zinloos vanwege het overheersende effect van situationele omstandigheden op het gedrag.

Naast gelegenheidsordeverstoorders laat onderhavig onderzoek tevens zien dat zogenaamde ‘nieuwe hooligans’ als doelgroep kunnen worden onderscheiden. Het gaat dan om personen die zich willen aansluiten bij nieuw te vormen groepen of al enige binding hebben met bestaande groepen en die met enige regelmaat in beeld komen vanwege spontaan ontstaan of gepland (groeps)geweld. De aanpak van dit type ordeverstoorder komt derhalve in dit hoofdstuk tevens aan bod.

Omdat de resultaten van de uitgevoerde analyses overeenstemmen met de uitgangspunten van het *initiatie-escalatiemodel*, hanteren we dit model als leidraad voor het beschrijven van de implicaties voor de aanpak. Achtereenvolgens komen een beschrijving van de belangrijkste uitgangspunten van het initiatie-escalatiemodel, situationeelpreventieve maatregelen en vroegsignalering aan bod. Het hoofdstuk besluit met een resumé.

5.1 Het initiatie-escalatiemodel

Het initiatie-escalatiemodel biedt een verklaring voor het ontstaan en escaleren van ordeverstoringen. Dit model stelt kort gezegd dat waar het gaat om de initiatie van groepsgeweld, twee typen geweld kunnen worden onderscheiden. Enerzijds gaat het om ‘volgend geweld’, dat een resultaat is van een duidelijk waarneembare trig-

ger. Deze triggers zijn zeer divers en kunnen bijvoorbeeld variëren van provocaties tussen groepen, het politieoptreden of – in het geval van een voetbalwedstrijd – de gebeurtenissen op het veld. Jongvolwassen mannen reageren sterker op dit soort triggers dan vrouwen en mensen uit andere leeftijdscategorieën. Anderzijds kan ‘zoekend geweld’ worden onderscheiden. Met name groepen jongvolwassen mannen zijn bij deze vorm van geweld betrokken en zoeken dit actief op; een duidelijk waarneembare trigger is derhalve afwezig (Adang, 2011).

Voor de escalatie van groepsgeweld – waarbij meer en meer mensen betrokken raken – kunnen twee mechanismen worden aangewezen. Het eerste mechanisme is het min of meer ontstaan van een wij-zijperspectief als gevolg van groepsdynamische processen. Situatiespecifieke normen bepalen vervolgens het gedrag van groepen en personen binnen deze groepen. Dit gewijzigde normenkader kan ertoe leiden dat personen in een groep normoverschrijdend gedrag etaleren (bv. het gooien van stenen naar de politie) waartoe zij normaal gesproken niet snel geneigd zijn (zie ook Reicher, 1987). Een tweede escalatiemechanisme is het – door de pleger(s) gepercipieerde – risico dat gepaard gaat met ordeverstorend gedrag. Het gaat dan zowel om de directe risico’s op bijvoorbeeld lichamelijk letsel als het risico op identificatie en daarmee strafrechtelijke vervolging. Dit mechanisme staat derhalve in verband met de beginselen van de situationele criminaliteitspreventie (Adang, 2011).

5.2 Situationeelpreventieve maatregelen

Binnen deze paragraaf richten we ons op de aanpak vanuit de gedachte dat veel personen eenmalig betrokken zijn bij een rel zonder verder ooit in beeld te zijn gekomen bij politie en Justitie, de zogenaamde gelegenheidsordeverstoorders.¹ Met andere woorden: welke algemene principes en uitgangspunten zijn van belang om te voorkomen dat ordeverstoringen ontstaan en escaleren? In de volgende subparagrafen besteden we aandacht aan a) situationele maatregelen en *intelligence* en b) publieksgerichte maatregelen.

5.2.1 Situationele maatregelen en intelligence

Recent onderzoek laat zien dat onder andere een hogere bezoekersdichtheid, muziek met een hoger volume en meer gelegenheid tot dansen, van invloed kunnen zijn op het ontstaan van geweld in een uitgaanssetting. Dit is eveneens het geval wanneer bezoekers zich vervelen of er sprake is van te weinig ruimte, ventilatie en zitplaatsen (Bieleman, Maarsingh & Meijer, 1998; Van der Land, de Groot, Boutellier &

1. De aanpak van andere doelgroepen, waaronder de nieuwe hooligan en notoire ordeverstoorder, valt daarmee buiten de beschouwing.

Visser, 2013). Met andere woorden: fysieke en/of sociale omgevingsfactoren kunnen bijdragen aan het ontstaan van triggers waaruit geweld in uitgaans- en evenementensettings voortkomt. Daarnaast kan de omgeving in zekere zin ‘aantrekkelijk’ zijn voor het plegen van een (bepaald type) delict. In dit geval worden de voor- en nadelen van gedrag in een bepaalde situatie en de consequenties daarvan tegen elkaar afgewogen c.q. kunnen omgevingskenmerken de kans dat een delict gepleegd wordt beïnvloeden.

Er kunnen verschillende situationele maatregelen genomen worden die vanuit toezicht- en handhavingsperspectief de meest gunstige omstandigheden creëren om een situatie te beheersen. Enerzijds kan worden ingezet op het zogenaamde *target hardening*, waardoor het plegen van delicten wordt bemoeilijkt en/of de pakkans wordt verhoogd. Voorbeelden van dergelijke preventieve maatregelen zijn de inzet van al dan niet mobiel cameratoezicht, het inzetten van (zichtbare) politie en/of beveiliging en het plaatsen van extra verlichting (zie onder andere Kuppens, Van Ham & Ferwerda, 2013). Anderzijds speelt ook het principe van defensible space een belangrijke rol. Uitgangspunt van dit principe is het zo goed mogelijk beheersbaar maken van een situatie. Te denken valt dan aan het optimaal rekening houden met zichtlijnen op en de bereikbaarheid van locaties. Eén van de deelnemers aan de focusgroep geeft bijvoorbeeld aan dat tijdens evenementen hulpverleningsposten worden ingericht op locaties waar de zichtlijnen beperkt zijn, vanuit de overweging dat juist hier doorgaans weinig incidenten plaatsvinden. Podia daarentegen worden geplaatst op locaties waarvan de zichtlijnen goed zijn en waarbij toezichthouders en beveiligers snel aanwezig kunnen zijn. Tot slot spelen ook crowd management en crowd control een belangrijke rol. Crowd management geldt als de voorbereiding op een grootschalig evenement, waarbij het doel is om de mensenmassa in veilige banen te leiden; crowd control kan vervolgens worden gezien als de praktische uitvoering van deze voorbereiding. Concreet kan dan gedacht worden aan het zorgdragen voor een adequate bewegwijzering waarmee publieksstromen kunnen worden beïnvloed, het instellen van een maximum aantal bezoekers en de aanwezigheid van voldoende sanitair.

Naast situationele maatregelen in het kader van *target hardening*, *defensible space* en *crowd management*, is ook situationele intelligence van belang. Daarbij kan ten eerste gedacht worden aan het vertalen van informatie over (risicovol) middelengebruik naar concrete maatregelen. Met name het gebruik van alcohol, amfetamine en/of cocaïne geldt als een risicofactor voor gewelddadig gedrag. Dit effect wordt bovendien versterkt, wanneer deze middelen gezamenlijk worden gebruikt (combigebruik). Welk(e) middel(en) veel gebruikt wordt of worden, verschilt per type evenement en de doelgroep die daarop afkomt (Ferwerda, Van Hasselt, Van Ham & Voorham, 2012). Kennis over middelengebruik, effecten daarvan en doelgroep is dan ook van belang voor het toe te passen palet aan maatregelen. Daarbij

kan onder andere worden gedacht aan de wijze van fouilleren en maatregelen gereleerd aan de verkoop van alcoholische dranken (Muller e.a., 2010). Daarnaast is ook kennis over de eventuele aanwezigheid van risicogroepen in het kader van situationele intelligence van belang. Risicogroepen kunnen immers een bepalende rol spelen bij de initiatie van een rel. Dit wordt onder andere geïllustreerd in de reconstructie van de strandrellen in Hoek van Holland. Hier fungeerde het gedrag van de Rotterdamse Jongerenkern (RJK) – een groep personen waarvan leden veelvuldig met ordeverstoringend gedrag in verband worden gebracht – als aanjager voor het wangedrag van een grote groep jongeren (Muller, Rosenthal, Zannoni, Ferwerda & Schaap, 2009). Met het aanspreken en/of uitsluiten van risicogroepen of -personen kunnen derhalve gunstiger omstandigheden worden gecreëerd om een situatie vanuit openbareordeperspectief te beheersen.

5.2.2 Publieksgerichte maatregelen

Groepen worden doorgaans gevormd door personen die op regelmatige basis contact met elkaar hebben, maar kunnen ook spontaan ontstaan (zie bijvoorbeeld de Project-X rellen in Haren) en in meer of mindere mate saamhorigheid kennen. Personen die niet tot de ‘eigen’ groep (de *ingroup*) gerekend worden, gelden als de outgroup. Wanneer twee of meer groepen met tegenstrijdige of verschillende belangen met elkaar in conflict komen, kan een zogenaamd wij-zijperspectief ontstaan (Muller e.a., 2010). Dat de interactie tussen verschillende groepen van invloed kan zijn op de wijze waarop een situatie zich ontwikkelt, blijkt uit verschillende onderzoeken. Zo kan de houding ten opzicht van uitgaanspubliek een agressieve sfeer oproepen en blijken (geïnterpreteerde) kleineringen als trigger voor een agressieve reactie te kunnen dienen (Van der Linden, Knibbe & Joosten, 2004; Adang e.a., 2006). In uitgaans- en evenementensettings kan zowel het optreden van de politie als het handelen van andere toezichthouders, waaronder portiers en stewards, van invloed zijn op het ontstaan van een wij-zijperspectief. Een toezichthoudende partij dient zich dan ook bewust te zijn van de eigen invloed op het verloop van een situatie; het bejegeningprofiel is derhalve cruciaal bij het beheersen van de openbare orde en veiligheid.

Conflictsituaties kunnen sterk van elkaar verschillen. Derhalve bestaat er geen ‘standaard’ de-escalerende methode van bejegening. Algemene handvatten kunnen wel worden geboden. Preventief kan aandacht worden besteed aan het in kaart brengen van mogelijke wrijvingen die kunnen ontstaan tussen bijvoorbeeld rivaliserende groepen supporters, evenementenbezoekers en/of toezichthoudende en handhavende partijen. Tevens kan op voorhand worden gecommuniceerd over tolerantiegrenzen, de wijze waarop tegen overschrijding daarvan wordt opgetreden en de reden(en) daarvoor. Op deze wijze kan het begrip voor het optreden van politie

en andere ordehandhavers worden vergroot (Reicher e.a., 2007). In het verlengde daarvan kan worden overwogen om de zichtbaarheid van politie en andere ordehandhavers te beperken, zoals dit bijvoorbeeld op dit moment ook gebeurt rondom voetbalwedstrijden. De politie is vaak niet meer zichtbaar aanwezig in het stadion en stelt zich ook buiten het stadion terughoudend op.

Vanuit crowd control perspectief zijn communicatie en het opbouwen van een band om fricties tussen partijen te voorkomen essentieel. Hieronder valt onder meer het zoveel als mogelijk faciliteren van een goedbedoelende menigte om het risico op het ontstaan van groepsvorming en een wij-zijperspectief te voorkomen. Tevens is het van belang om te handelen vanuit wederzijds respect, duidelijkheid te geven en consequent te zijn en ruimte te bieden aan het publiek om te reageren. In geval van een incident dient het optreden van de politie en/of andere partijen specifiek gericht te zijn op diegenen die grenzen overschrijden en niet op de menigte als geheel, onder andere om verdere escalatie te voorkomen. Deze uitgangspunten behoren tot de uitgangspunten van *crowd policing* (Coakley, 2009; Reicher, Stott, Cronin & Adang, 2004; Reicher e.a., 2007; Van Hoek & Van Soomeren, 2014).

5.3 Vroegsignalering van nieuwe hooligans

In tegenstelling tot gelegenheidsordeverstoorders, lijken personen die vaker betrokken zijn (geweest) bij geweldsdelicten te identificeren op basis van een aantal onderscheidende kenmerken. Het gaat dan enerzijds om de wijze waarop het geweld te typeren is in termen van ernst en planmatigheid; anderzijds spelen ook persoonskenmerken en ander probleemgedrag hierin een rol. Intelligence, gericht op vroegsignalering van risicogroepen en -personen die zich in de toekomst mogelijk (nog) nadrukkelijker zullen profileren, is dan ook van belang. Dit is een actueel onderwerp getuige de rellen in Amsterdam rondom onder andere de Champions Leaguewedstrijd Ajax – Celtic eind 2013. De politie heeft doorgaans goed zicht op notoire ordeverstoorders, maar zicht op de nieuwe aanwas – waaronder nieuwe hooligans gerekend kunnen worden – is veel geringer.

Achterliggende gedachte achter het aspect van vroegsignalering is dat het plegen van ernstig (fysiek) geweld geen op zichzelf staande handeling is, maar moet worden gezien in een langere historie van antisociaal en delinquent gedrag. Een belangrijk element binnen vroegsignalering is een objectief referentiekader waarmee het gedrag van personen en hun onderlinge sociale relaties worden beoordeeld. Voor een dergelijk referentiekader kunnen onder andere de persoonlijkheidskenmerken en probleemgedrag van notoire ordeverstoorders als input dienen. Het gaat dan onder andere om een (verhoogde) neiging tot het zoeken van spanning en sensatie, impulsief gedrag en het hebben van ‘een kort lontje’. Daarnaast kan worden bekeken in welke mate er sprake is van probleemgedrag – individueel en

in groepen – in verschillende settings buiten het voetbal (zoals binnen het gezin of op school). Het gaat in dit laatste geval met andere woorden om de continuïteit, consistentie en autonomie van probleemgedrag (Van Ham e.a., 2014). Indien de situatie daarom vraagt, kan vervolgens vanuit deze informatiepositie preventief en/of repressief worden ingegrepen. Deze persoonsgerichte aanpak kan parallellen vertonen met de aanpak van notoire ordeverstoorders. Op sommige plekken in het land wordt binnen de context van het voetbal reeds gewerkt met het vroegtijdig signaleren van individueel risicogedrag in het stadion. Deze werkwijze blijkt ertoe te kunnen leiden dat personen vanuit het vertoonde risicogedrag minder vaak ‘door-groeien’ naar verdergaand gewelddadig gedrag.

5.4 Resumé

Een persoonsgebonden aanpak leent zich vanwege de achterliggende (multi)problematiek vooral voor personen die herhaaldelijk of zeer frequent – zoals nieuwe hooligans of notoire ordeverstoorders – betrokken zijn bij groepsgeweld. Bij gelegenhedsordeverstoorders is hiervan echter geen sprake; juist situationele omstandigheden beïnvloeden in grote mate het gedrag van deze personen in een (rellende) menigte. Het benoemen en monitoren van gelegenhedsordeverstoorders als doelgroep is derhalve principieel zinloos.

Binnen het initiatie-escalatiemodel worden ‘zoekend’ en ‘volgend geweld’ van elkaar onderscheiden. Zoekend geweld is geweld dat plaatsvindt zonder dat er sprake is van een duidelijk waarneembare trigger, terwijl volgend geweld juist het gevolg is van (achteraf) aanwijsbare omstandigheden. Gelegenheidsordeverstoorders zijn vrijwel uitsluitend bij volgend geweld betrokken; aangrijpingspunten voor de aanpak liggen dan ook met name op het vlak van situationele maatregelen, situationele intelligence en bejegening. Situationele maatregelen zijn gericht op het verhogen van de pakkans en/of het bemoeilijken van het plegen van delicten (*target hardening*), tactische maatregelen die de beheersbaarheid van een locatie verhogen (*defensible space*) en het in veilige banen leiden van mensenmassa’s om incidenten als paniek en verdrukking te voorkomen (*crowd management*). Situationele intelligence richt zich op het vertalen van informatie over a) middelengebruik tijdens een grootschalig evenement, b) de effecten daarvan en c) aanwezige doelgroepen, naar concrete maatregelen. Los van welke doelgroepen dan ook is een open, publieksgerichte benadering van bezoekers door toezichhoudende en handhavende partijen essentieel. Communiceren, het voorkomen van groepsvorming (wij-zij perspectief) en het gericht optreden in geval van een incident zijn daarvoor belangrijke handvatten.

Daarnaast is het identificeren en vroegsignaleren van ‘nieuwe hooligans’ van belang. Onderscheidende kenmerken waar het gaat om persoonlijkheid en probleemgedrag kunnen hierbij behulpzaam zijn en een objectief referentiekader

bieden. Ervaringen in het land leren dat vroegsignalering en daaraan gekoppeld een persoonsgerichte aanpak ertoe kunnen bijdragen dat een verdere ontwikkeling in betrokkenheid bij ordeverstoring gedrag kan worden beperkt. Hierin moet derhalve meer dan nu het geval is in worden geïnvesteerd.

6 Conclusies

Dit hoofdstuk geldt als een leesvervangende samenvatting van de voorgaande hoofdstukken. Achtereenvolgens komen het profiel van bij ordeverstoringen aangehouden verdachten, een nadere differentiëring in typen ordeverstoorders en de aanpak aan bod.

6.1 Achtergrond en methodiek

Grootschalige ordeverstoringen komen in Nederland met enige regelmaat voor en dan met name in recreatieve settings (het voetbal en evenementen). Op basis van onderzoek wordt een onderscheid gemaakt tussen notoire ordeverstoorders en gelegenhedsordeverstoorders. Eerstgenoemde groep heeft stelselmatig een rol in spontane en geplande ordeverstoringen. Laatstgenoemde dadergroep maakt zich juist incidenteel schuldig aan spontaan ordeverstoring gedrag, en vormt in aantal de grootste groep van alle aangehouden verdachten.

Voor onderhavig dossieronderzoek zijn meerdere casus geselecteerd. Hevig geweld c.q. landelijke aandacht, betrokkenheid van een grote mensenmassa en het ontbreken van een bepalende rol van notoire ordeverstoorders gelden hierbij als belangrijke selectiecriteria. Het laatste criterium wordt gehanteerd om te waarborgen dat aangehouden verdachten zoveel mogelijk getypeerd kunnen worden als gelegenhedsordeverstoorder. Bij de geselecteerde casus zijn in totaal 107 personen aangehouden.

Over deze 107 personen is allereerst informatie opgevraagd bij politie (HKS, BVH) en Justitie. Aanvullende informatie over aangehouden verdachten is verkregen bij de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), de drie Reclasseringsorganisaties (3RO) en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP). De gevonden informatie is op *face value* gescoord, waardoor de gepresenteerde informatie – en dan met name waar het psychiatrische ziektebeelden betreft – als indicatief moeten worden beschouwd. Geen van de aangehouden

verdachten was op het moment van de rel als notoire ordeverstoorder geregistreerd. Vanzelfsprekend kunnen zij later – na de rellen – op basis van hun gedrag wel als notoire ordeverstoorder zijn aangemerkt. Derhalve is ervoor gekozen om een algemene beschrijving te geven van alle aangehouden verdachten en onderzoek gedaan naar nadere differentiëring qua daderprofiel binnen de groep aangehouden verdachten.

Een belangrijk aandachtspunt binnen verschillende geledingen van de politie is hoe met gelegenheidsordeverstoorders kan worden omgegaan vanuit het oogpunt van *crowd control*, *crowd management* en informatieverzameling.

De onderzoeksvragen hebben dan ook mede betrekking op deze aspecten en luiden als volgt:

1. Hoe kan de criminele carrière van rondom ordeverstoringen aangehouden verdachten worden getypeerd en kunnen verschillende groepen worden onderscheiden?
2. Wat zijn de kenmerken en achtergronden van rondom ordeverstoringen aangehouden verdachten en is er sprake van eventueel te onderscheiden groepen?
3. Welke aanknopingspunten leveren de onderzoeksbevindingen op voor de aanpak?

6.2 Algemeen profiel aangehouden verdachten

Circa de helft van de rondom ordeverstoringen aangehouden verdachten is blijkens politie- en Justitieregistraties een first offender. Tegelijkertijd komt – afhankelijk van de bron – dertig tot veertig procent van de aangehouden verdachten eerder in aanraking met politie en/of Justitie vanwege geweldsdelicten. Doorgaans betreft dit een relatief laag aantal delicten. Vijf aangehouden verdachten hebben daarentegen zeer veel antecedenten. Ditzelfde zien we terug als het gaat om politiecontacten waarin aangehouden verdachten als verdachte of betrokkene zijn aangemerkt. Een nadere analyse van 121 geweldsfeiten waarin aangehouden verdachten een rol hebben gehad, laat zien dat deze met name plaatsvinden op straat (40%) of in een uitgaanscontext (24%). De intensiteit van het gepleegde geweld is, in ieder geval ten opzichte van notoire ordeverstoorders, relatief beperkt: in meer dan de helft van de gevallen (55%) gaat het om geweld tegen objecten of verbaal geweld tegen personen, en wordt dus niet overgegaan tot fysiek geweld tegen personen. Het gepleegde geweld vindt overwegend (62%) plaats in groepen. De (negatieve) invloed van groe-

pen op gedrag zien we ook ten dele terug in termen van overlast. Zeventien procent van de aangehouden verdachten maakt(e) deel uit van problematische jeugdgroepen. Het betreft met name hinderlijke jeugdgroepen; aangehouden verdachten hebben binnen deze groepen overwegend de rol van meeloper.

Aangehouden verdachten groeien doorgaans (89%) op in een stabiele gezinsomgeving en veroorzaken met hun gedrag geen problemen. Ook op school geeft hun gedrag in een ruime meerderheid van de gevallen (85%) geen aanleiding tot zorg; wel kampt veertien procent met motivatie- of gedragsproblemen. Mede vanwege de gemiddeld lage leeftijd van aangehouden verdachten (23 jaar) is er weinig informatie beschikbaar over hun werkzaamheden en de wijze waarop hun gedrag in deze setting kan worden getypeerd. In enkele gevallen komt wel naar voren dat aangehouden verdachten soms betrokken zijn bij conflicten, die onder andere voortkomen uit het hebben van problemen met autoriteit. Uit verklaringen blijkt verder dat sommige aangehouden verdachten zich met hun gedrag hebben willen profileren bij een harde kern/een fanatieke supportersgroep.

Onder aangehouden verdachten komt middelenmisbruik of -verslaving vaker voor in vergelijking met de doorsnee Nederlandse bevolking. Dit geldt zowel voor het gebruik van alcohol (4%) als voor soft- en harddrugs (respectievelijk twee en drie procent). Tevens is bij vijftien procent van de aangehouden verdachten sprake van schulden. Deze zijn het gevolg van gokproblematiek, (onbetaalde) boetes en/of onterecht ontvangen toeslagen. Indicaties van psychische stoornissen komen bij dertien procent van de aangehouden verdachten voor. Met name het percentage indicaties van de stoornis ADHD (10%), een stoornis van de impulscontrole die ook wel in verband wordt gebracht met agressieve reacties op een trigger, valt hierbij op. Naast eventuele psychische problematiek hebben meerdere aangehouden verdachten 'een kort lontje' (14%) of is sprake van een verhoogde spanningsbehoefte (7%).

6.3 Verschillende typen ordeverstoorders

Aangehouden verdachten zijn op basis van hun antecedenten op verschillende manieren te typeren, namelijk niet alleen als gelegenheidsordeverstoorder maar ook als nieuwe hooligan. Voor hun betrokkenheid bij de rellen kunnen zij als first offender of 'bekende' worden getypeerd. Na de rellen kan op basis van antecedenten bij Justitie worden vastgesteld of zij gerecidiveerd hebben of niet, ofwel: zijn zij recidivist of blijven zij uit beeld. Deze groepen (first offender vs. bekende, recidivist vs. niet-recidivist) laten geen significante verschillen in leeftijd zien. Wel zijn er significante verschillen in psychosociale problematiek en persoonlijkheidskenmerken.

Statistische analyses laten zien dat first offenders op meerdere variabelen significant verschillen van aangehouden verdachten die voorafgaand aan de rel al bij politie en/of Justitie geregistreerd stonden. Bij aangehouden verdachten die ten

tijde van de rellen reeds antecedenten hebben, is bijvoorbeeld vaker sprake van problematisch gebruik van harddrugs. Daarnaast is in algemene zin sprake van meer verslavingsproblematiek, psychische stoornissen in het algemeen en ADHD in het bijzonder en contacten met hulpverleningsinstanties. Soortgelijke verschillen zien we als het gaat om personen die recidiveren (n=25) in vergelijking met aangehouden verdachten die, voor zover bekend, na hun betrokkenheid bij een ordeverstoring niet hebben gerecidiveerd. Zij vertonen vaker probleemgedrag in de gezinssituatie, zijn vaker verslaafd en worden vaker met ADHD gediagnosticeerd. Tevens hebben zij meer behoefte aan spanning (*sensation-seeking*) en is er vaker sprake van problemen met de impulscontrole. Het profiel van recidivisten vertoont daarmee sterke overeenkomsten met het profiel van notoire ordeverstoorders. Sommigen van hen zijn sinds hun betrokkenheid bij de geselecteerde rel ook daadwerkelijk ‘doorgegroeid’ en staan bekend of hebben bekend gestaan als notoire ordeverstoorder.

In de praktijk wordt het begrip ‘nieuwe hooligan’ ook wel als synoniem gebruikt voor gelegenheidsordeverstoorder. De uitgevoerde analyses laten zien dat het niet juist is om alle aangehouden verdachten als ‘nieuwe hooligan’ te typeren, en andersom zijn niet alle aangehouden verdachten een gelegenheidsordeverstoorder. De term nieuwe hooligan lijkt met name van toepassing op potentiële notoire ordeverstoorders (*rising stars*). Hier gaat het feitelijk om personen waarbij het risico bestaat dat zij zich aan zullen sluiten bij nieuw te vormen hooligangroepen of hier al enige binding mee hebben. Daartegenover staat dat veel aangehouden verdachten niet recidiveren: zij hebben spijt en beseffen nadien welke consequenties hun gedrag kan hebben, zowel voor anderen als voor henzelf. Deze personen zijn te typeren als gelegenheidsordeverstoorder. Met het oog op de aanpak is het dan ook gewenst om nader te differentiëren tussen gelegenheidsordeverstoorders, nieuwe hooligans en notoire ordeverstoorders.

Naast verschillen in frequentie van betrokkenheid bij ordeverstoring, zijn er meerdere handvatten die behulpzaam kunnen zijn bij het van elkaar onderscheiden van nieuwe hooligans en gelegenheidsordeverstoorders. Het gaat daarbij onder andere om de ernst van het geweld waaraan een aangehouden verdachte zich schuldig maakt (*intensiteit van geweld*). Andere aspecten zijn het planmatige karakter van geweld – bij gelegenheidsordeverstoorders gaat het om betrokkenheid bij spontaan ontstaan geweld – en daaraan gekoppeld de invloed van regie en sturing. Tot slot kan het motief van geweld iets zeggen over het type ordeverstoorder. Gelegenheidsordeverstoorders laten zich met name leiden door spanning en nieuwsgierigheid op het moment van een ordeverstoring zelf; bij andere typen ordeverstoorders kunnen ook behoefte aan sensatie, problemen met de impulscontrole en andere persoonlijkheidskenmerken (‘een kort lontje’) van invloed zijn.

Het hanteren van eenduidige definities is van belang met het oog op eenheid van begrip. Bovendien kan dit in de praktijk duidelijkheid scheppen over de personen of groepen waarop een aanpak gericht of noodzakelijk is. We onderscheiden de volgende definities.

Gelegenheidsordeverstoorder

‘Relschoppers waarbij toevallige omstandigheden een doorslaggevende rol spelen in hun betrokkenheid bij spontaan ontstaan groepsgeweld’

Nieuwe hooligan¹

‘Personen die zich willen aansluiten bij nieuw te vormen groepen of al enige binding hebben met bestaande groepen en die met enige regelmaat in beeld komen vanwege spontaan ontstaan of gepland (groeps)geweld’

Notoire ordeverstoorder²

‘Personen die stelselmatig in beeld komen vanwege betrokkenheid bij spontaan ontstaan of gepland groepsgeweld dan wel het organiseren daarvan en/of zich herhaaldelijk schuldig maken aan ernstige geweldsdelicten’

6.4 Aanpak

Om het ontstaan en escaleren van ordeverstoringen zoveel mogelijk te voorkomen, zijn maatregelen die zich toespitsen op de context van belang. Uit de analyses blijkt namelijk dat gelegenheidsordeverstoorders niet zozeer als gevolg van specifieke persoonlijkheidskenmerken betrokken raken bij een ordeverstoring, maar dat overwegend situationele omstandigheden daarop van invloed zijn. De vraag of de gelegenheidsordeverstoorder als te monitoren doelgroep kan worden benoemd, dient dan ook – los van ethische bezwaren tegen het monitoren van grote groepen mensen – negatief te worden beantwoord.

Op het vlak van een situationeelpreventieve aanpak kunnen a) situationele maatregelen en *intelligence* en b) publieksgerichte maatregelen worden onderscheiden. De principes van een deze aanpak sluiten nauw aan bij het initiatie-escalatie-model, dat onder meer van nut is gebleken bij het verklaren van het ontstaan en escaleren van groepsgeweld rondom voetbalwedstrijden en in protestsituaties.

1. Deze personen worden ook wel meelopers genoemd of als nieuwe aanwas gezien.
2. Deze groep wordt ook wel aangeduid als harde kern of, conform de methodiek Hooligans in Beeld, als hooligan c.q. notoire ordeverstoorder getypeerd.

Eventuele situationele maatregelen vallen onder te verdelen in maatregelen die de pakkans verhogen en/of het plegen van delicten bemoeilijken (*target hardening*), die de beheersbaarheid van de situatie verhogen (*defensible space*) of ertoe bijdragen dat grote mensenmassa's in veilige banen geleid worden (*crowd management* en *crowd control*). Situationele intelligence omvat onder andere het vertalen van informatie over verwacht middelengebruik en gedrag en de aanwezigheid van doelgroepen naar concrete maatregelen. Op het gebied van publieksgerichte maatregelen is met name de notie van belang dat toezichthoudende en handhavende partijen door hun bejegening invloed hebben op de wijze waarop een situatie zich ontwikkelt. Een open, vriendelijke en faciliterende houding richting het aanwezige publiek en tijdig en gericht optreden in het geval van incidenten, zijn belangrijke uitgangspunten voor het te hanteren bejegeningprofiel.

Het onderzoek laat tevens zien dat het label gelegenheidsordeverstoorder op veel, maar niet op alle aangehouden verdachten van toepassing is. Een aantal aangehouden verdachten heeft zich eerder schuldig gemaakt aan een of meer geweldsdelicten en/of komt na de betreffende rel weer bij Justitie in beeld vanwege een (gewelds)delict. Deze groep is te typeren als 'nieuwe hooligan'. Het goed onderscheiden van beide dadergroepen is van belang, waarbij een persoonsgerichte aanpak van nieuwe hooligans, die lijkt op de aanpak van notoire ordeverstoorders, van nut kan zijn. Een onderscheid tussen nieuwe hooligans en gelegenheidsordeverstoorders kan onder andere gemaakt worden op basis van informatie over persoonskenmerken en probleemgedrag buiten de context van het voetbal. In het kader van vroegsignalering kan deze informatie als objectief referentiekader dienen voor het inschatten van het risico dat personen in de toekomst vaker betrokken zullen zijn bij ordeverstoring gedrag en aangrijpingspunten bieden voor een persoonsgerichte aanpak. Het schenken van aandacht aan en investeren in kennis over deze groep is van belang. De informatiepositie van de politie op deze personen is vaak nog onvolgende, terwijl deze groep meer en meer de confrontatie met andere rivaliserende groepen zoekt. De rellen rondom de Champions Leaguwedstrijd Ajax – Celtic zijn hiervan een voorbeeld.

Referenties

Adang, O.M.J. (2011). Initiation and escalation of collective violence: an observational study of protest and football events. In: Madensen, T.D. & J. Knutsson (eds.). *Preventing crowd violence*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Adang, O., N. Kop, H. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom (2006). *Omgaan met conflictsituaties; op zoek naar goede werkwijzen bij de politie*. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch BV.

Auditteam Voetbal & Veiligheid (2012). *Relminuten bij het Maasgebouw. Een onderzoek naar aanleiding van de ongeregelde bij het Maasgebouw op 17 september 2011*. Te downloaden via www.rijksoverheid.nl

Bieleman, B., H. Maarsingh & G. Meijer (1998). *Aangeschoten wild: onderzoek naar jongeren, alcohol, drugs en agressie tijdens het uitgaan*. Groningen: Stichting IntraVal.

Buitelaar, J.K. & J.J.S. Kooij (2000). Aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis (ADHD); achtergronden, diagnostiek en behandeling. *Nederlands tijdschrift voor geneeskunde*, 144, 36, 1716-1722.

Coakley, J. (2009). *Sports in society: Issues and controversies*. Boston, MA: McGraw-Hill.

Ferwerda, H. & O. Adang (2007). *Hooligans in Beeld. Van informatie naar aanpak*. Apeldoorn: Programma Politie & Wetenschap.

Ferwerda, H. & T. van Ham (2010). *Problematische Jeugdgroepen in Nederland. Omvang en aard in het najaar van 2010*. Arnhem: Bureau Beke.

Ferwerda, H., N. van Hasselt, T. van Ham & L. Voorham (2012). *De Juiste Snaar. Professionals met een publieke taak en de omgang met overlast, agressie en geweld als gevolg van alcohol en/of drugsgebruik*. Den Haag: WODC.

Graaf, R. de, M. ten Have & S. van Dorsselaer (2010). *De psychische gezondheid van de Nederlandse bevolking. NEMESIS-2: Opzet en eerste resultaten*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Ham, T. van, B. Bremmers & H. Ferwerda (2014). *Portretten van notoire ordeverstoorders. Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorders binnen het voetbal*. Arnhem: Bureau Beke.

Hoek, A. van & P. van Soomeren (2014). *Crowd control en smart mobs. Zelforganisatie en burgerparticipatie bij evenementen: een verkenning*. Amsterdam: DSP-Groep

Kalverboer, A. F. (1996). Van MBD tot ADHD en DCD: Concepten, hun historie en huidige positie. In A. F. Kalverboer (red.), *De nieuwe buitenbeentjes: stoornissen in aandacht en motoriek bij kinderen* (p. 9-27). Rotterdam: Lemniscaat.

Kuppens, J., T. van Ham & H. Ferwerda (2013). *Rem de ontremming. Naar een innovatieve aanpak van geweld en overlast tijdens uitgaan en evenementen. Tussenrapportage*. Arnhem: Bureau Beke.

Land, M. van der, I. de Groot, H. Boutellier & R. Visser (2013). Uitgaansgeweld en de morele setting van het uitgaan in Amsterdam. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 13(1): 3-19.

Linden, J. van der, R.A. Knibbe & J. Joosten (2004). *Daders en Slachtoffers aan het woord: een exploratief onderzoek naar uitgaansgeweld*. Maastricht: Universiteit Maastricht.

Muller, E., e.a. (2010). *Ordeverstoringen en groepsge geweld bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. Scherpte en Alertheid*. Te downloaden via www.rijksoverheid.nl

Muller, E.R., U. Rosenthal, M. Zannoni, H. Ferwerda & S. Schaap (2009). *Strandrellen in Hoek van Holland. Dancefestival Veronica Sunset Grooves, 22 augustus 2009*. Te downloaden via www.rijksoverheid.nl

Nationale Drug Monitor (2009). Jaarbericht 2009. Utrecht: Trimbos-instituut.

Reicher, S. (1987). 'Crowd behavior as social action', in: J.C. Turner, M.A. Hogg, P.J. Oakes, S.D. Reicher & M.S. Wetherall (red), *Rediscovering the Social Group: A Self categorization Theory*. Oxford: Blackwell.

Reicher, S., C. Stott, J. Drury, O. Adang, P. Cronin & A. Livingstone (2007). Knowledge based public order policing: Principles and practice. *Policing*, 1: 403-415.

Reicher, S., Stott, C., Cronin, P., & Adang, O. (2004). An integrated approach to crowd psychology and public order policing. *Policing*, 27(4), 558-572.

Stuart, H. (2003). Violence and mental illness: an overview. *World Psychiatry*, 2(2): 121-124.

Bijlagen

Bijlage 1 Analyseformat

Rapporterende instantie	
Datum en type rapportage	
Naam ordeverstoorder	

1. Demografische kenmerken

Geboortedatum:

Geslacht:

Etniciteit:

Burgerlijke staat:

Broers/zussen

Aantal broers:

Aantal zussen:

Aantal pleegbroers en -zussen:

Aantal halfbroers en -zussen:

2 Wonen / huisvesting

Laatst bekende woonsituatie:

0 Bij beide biologische ouders

0 Bij vader

0 Bij vader met partner

0 Bij vader en verder onbekend

0 Bij moeder

0 Bij moeder met partner

0 Bij moeder en verder onbekend

0 Bij vrienden

0 Bij pleegouders

- 0 Zelfstandig
- 0 Zelfstandig met partner
- 0 Bij familie overig
- 0 ZVWOVP
- 0 Onbekend
- 0 Anders, namelijk:

Beschrijf de laatste woonsituatie: (toelichting op bovenstaande; met of zonder broers/zussen, andere kenmerken ...)

3 Gezin, jeugd en (familie)relaties

Problematiek van andere gezinsleden

	0 Geen problematiek	1 (enigszins) Aanwezig	2 Zeer problematisch
Alcoholmisbruik	0	0	0
Drugsmisbruik Softdrugs	0	0	0
Harddrugs	0	0	0
Toelichting middelen			
Problematisch gokken	0	0	0
Toelichting			
Aanwezigheid/bereikbaarheid ouders	0	0	0
Toelichting			
Mishandeling fysiek	0	0	0
Toelichting			
Slachtoffer seksueel misbruik	0	0	0
Toelichting			

Getuige van geweld in het gezin	0	0	0
Toelichting			
Verwaarlozing	0	0	0
Toelichting			
Criminaliteit ouders/gezinsleden	0	0	0
Toelichting			
Cultuur/integratieproblemen	0	0	0
Toelichting			
Financiële problematiek	0	0	0
Toelichting			

Toelichting/beschrijving problematiek gezin

4 School en omgang leeftijdgenoten

Afgerond onderwijs

	Afgerond	Niveau / richting (voor middelbaar en hoger onderwijs)
Basisonderwijs		
Middelbare school		
Beroepsonderwijs		
Volgt momenteel:		☐ geen onderwijs ☐ Speciaal Voortgezet Onderwijs (LWO) ☐ VMBO ☐ HAVO/VWO ☐ MBO ☐ HBO ☐ WO
Toelichting:		

Problemen op school & omgang leeftijdgenoten op school

(Beschrijven)	Basisschool	Vergoedonderwijs
Binding (spijbelen, te laat komen, school verlaten)
Agressief gedrag (vorm, richting leeftijdgenoten en/of gezag?)
Cognitie (leerachterstand, dubbelen, wisselen school)	
Omgang met leeftijdgenoten (pesten, gepest worden, solist, etc.)		
Overig:	

5 Arbeid en financiën

Heeft persoon een werkbetrekking?

0	Vaste baan nl.	
0	Een of meerdere losse betrekkingen (bv. uitzendwerk, bijbaantjes), nl	
0	Vrijwilligerswerk, nl.	
0	Geen enkele werkbetrekking	

Arbeid & functioneren

	(Beschrijven)
Binding (verzuim, te laat komen, afwezigheid)	
Omgang/gedrag op het werk	
Prestatie op het werk	

Inkomsten

0	Inkomen uit arbeid	€ _____
0	Uitkering	€ _____
0	Geen inkomsten	
0	Inkomsten uit crimineel gewin	€ _____
0	Zakgeld	
0	Anders, namelijk.....	

Financiële problematiek en schulden

Beschrijf financiële situatie en eventuele problematiek daarbij.	
Hoogte eventuele schuld	€ _____
Aard (soort schulden.)	

6 Vrije tijd en vrienden

Vriendennetwerk

	oriëntatie op crimineel milieu	Toelichting, beschrijving
0	'(incidentele) omgang met 'verkeerde vrienden' / antisociale vrienden	
0	'normaal' sociaal netwerk	
0	Solist	
0	oriëntatie op crimineel milieu	

Dagbesteding

Beschrijf dagbesteding van betrokkene

7 Middelengebruik & verslaving

Middelengebruik en verslavingsproblematiek

		Omschrijving van frequentie gebruik, <i>context</i> gebruik, en ernst
0	Harddrugs	
0	Softdrugs	
0	Alcohol	
0	Gokken	
0	Andersoortige verslaving, zoals bijvoorbeeld medicatie	
0	Geen	
0	Onbekend / onduidelijk	

8 Persoonlijkheid en psychopathologie

Intelligentie

Beschrijving cognitief functioneren	
IQ-score	

Gedrag en denkpatronen

	Beschrijving (+ bron vermelden). <i>Geef voorbeelden hoe gedrag / patronen tot uiting komen</i>
Impulscontrole	
Agressieregulatie	
Gewetensfuncties	
Empathie	
Sociale vaardigheden	

Omschrijving geestelijke en fysieke gezondheid

Kenmerken kindertijd	<i>Kenmerken betreffende psychopathologie, verstoorde ontwikkeling in de kindertijd, aandachtspunten, gedragsproblemen, etc.</i>
Gezondheid & medicijngebruik	
Somberheid, suïcidaal gedrag	

Gediagnosticeerde klinische syndromen

As I problematiek: primaire symptomatologie, (de 'psychiatrische ziekte') (een klinisch syndroom, ziektebeeld dat niet altijd aanwezig of geweest is, of voorbijgaand is, de zogenaamde acute pathologie).	
DSM-scores (stoornis + trekken):	
Inschatting/diagnose psychiater/psycholoog:	

Diagnostiek voor jeugdigen (As 1)

Stoornissen in de ontwikkeling, zoals de diagnose CD (conduct disorder / gedragsstoornis) of OD (oppositional disorder).	
DSM-scores (stoornis + trekken):	
Diagnose psychiater/psycholoog (geen DSM-score):	

Gediagnosticeerde persoonlijkheidsstoornissen

As II: achterliggende persoonlijkheidsstoornissen (en de specifieke ontwikkelingsstoornissen, kenmerken die blijvend zijn) en zwakbegaafdheid.	
DSM-scores (stoornis + trekken):	
Diagnose psychiater/psycholoog (geen DSM-score):	

9 Kenmerken rond ordeverstoring gedrag

Drijfveren / motieven

Functie van de ordeverstoringen voor de dader, motief	
Psychische c.q. persoonlijkheidsproblematiek in relatie tot ordeverstoring gedrag (zoals vastgesteld door psychiater/psycholoog)	
Risicofactoren anders; 'triggers'	

Houding t.o.v. de ordeverstoring gedrag

Gevoelens m.b.t. ordeverstoring gedrag	
Heeft dader spijt?	
Voelt dader zich verantwoordelijk?	
Realiseert dader ernst van delicten?	

Bijlage 2 Inventarisatie gelegenheidsorde- verstoorders binnen jeugdgroepen

In opdracht van het Programma Politie & Wetenschap (P&W) voert Bureau Beke onderzoek uit naar de kenmerken en achtergronden van gelegenheidsordeverstoorders c.q. 'nieuwe hooligans'. In dit onderzoek is onder andere aandacht voor de vraag of nieuwe hooligans deel uitmaken of hebben uitgemaakt van een problematische jeugdgroep. In uw eenheid wonen op basis van het bij de onderzoekers laatst bekende woonadres personen die als gelegenheidsordeverstoorders kunnen worden getypeerd. Graag wil ik u verzoeken om per persoon die in uw eenheid woont of woonde, de volgende zaken aan te geven:

- Maakt of maakte de betrokkene deel uit van een problematische jeugdgroep?
- Zo ja, hoe kan of kon deze jeugdgroep worden getypeerd (hinderlijk, overlastgevend of crimineel)?
- Welke rol vervulde de betrokken persoon binnen deze groep?
- Met wie – binnen de politie – kan eventueel contact worden opgenomen voor aanvullende informatie en wat zijn zijn/haar gegevens?

Bijlage 3 Deelnemers focusgroep

Otto Adang	Lectoraat Openbare Orde & Gevaarsbeheersing ¹
Marc Boer	Eenheid Rotterdam
Willem Langerak	Eenheid Midden-Nederland
Chris van de Poll	KNVB
Erik Vos	Gemeente Eindhoven
Jasper Weitering	Ministerie van Veiligheid & Justitie

1. Heeft vanwege afwezigheid tijdens de focusgroep schriftelijk gereageerd.

Bijlage 4 Indeling strafbare feiten per categorie

Categorie	Wetsartikel*
Openbare Orde	138 Sr, 139 Sr, 141 Sr
Geweld (fysiek)	180 Sr, 287 Sr, 300 Sr, 302 Sr, 350 Sr
Geweld (verbaal)	137 Sr, 266 Sr, 267 Sr, 285 Sr, 317 Sr
Vermogen	310 Sr, 311 Sr, 312 Sr, 321 Sr, 326 Sr, 328 Sr, 416 Sr, 420 Sr
Overig	140 Sr, 157 Sr, 158 Sr, 184 Sr, 207 Sr, 225 Sr, 337 Sr, 435 Sr

* Enkel strafbare feiten waarvoor aangehouden verdachten in beeld zijn gekomen, zijn in dit overzicht opgenomen.

Bijlage 5 Tabellen hoofdstuk 2

Tabel 2.1. – Totaal aantal antecedenten Justitie voorafgaand aan betrokkenheid rel

Aantal antecedenten	Aantal personen	Totaal aantal antecedenten
0	55 (51%)	0 (0%)
1 t/m 4	42 (41%)	74 (33%)
5 t/m 9	5 (5%)	35 (16%)
10 t/m 19	4 (4%)	57 (25%)
20 of meer	1 (1%)	55 (25%)
Totaal	107	224

Tabel 2.2. – Categorisering van alle in het JD geregistreerde delicten van aangehouden verdachten in aantal en percentages

Categorie	Aantal (n)	Percentage (%)
Geweld	70	31%
Fysiek	37	
Verbaal	33	
Openbare Orde	36	16%
Vermogen	72	32%
WWV	14	6%
Drugs	5	2%
WWM	3	1%
Overig	24	11%
Totaal	224	99%

Tabel 2.3. – Overzicht antecedenten HKS

Aantal antecedenten	Aantal personen	Totaal aantal antecedenten
0	51 (48%)	0 (0%)
1 t/m 4	40 (37%)	73 (23%)
5 t/m 9	8 (7%)	43 (13%)
10 t/m 19	4 (4%)	55 (17%)
20 of meer	4 (4%)	149 (47%)
Totaal	107	320

Tabel 2.4. – Categorisering van alle in HKS geregistreerde delicten van aangehouden verdachten in aantal en percentages

Categorie	Aantal (n)	Percentage (%)
Geweld	93	29%
Fysiek	50	
Verbaal	43	
Openbare Orde	53	17%
Vermogen	121	38%
WVW	14	4%
Drugs	10	3%
WWM	5	2%
Overig	24	8%
Totaal	320	101%

Tabel 2.5. – Overzicht van aantal mutaties in Blueview

Aantal mutaties	Aantal personen	Totaal aantal mutaties
0 t/m 4	39 (36%)	76 (6%)
5 t/m 9	35 (33%)	223 (18%)
10 t/m 19	18 (18%)	229 (19%)
20 t/m 50	11 (11%)	324 (26%)
Meer dan 50	4 (4%)	372 (30%)
Totaal	107	1.224

Tabel 2.6. – Categorisering van mutaties waarin aangehouden verdachten als betrokkene of verdachte zijn aangemerkt

Categorie	Aantal	Percentage
Openbare orde	297	29%
Geweld	158	15%
Vermogen	92	9%
Drugs	9	1%
Verkeer	57	6%
Overig	418	41%
Totaal	1.031	101%

Tabel 2.7. – Overzicht van aantal geweldplegers en geweldsfeiten per type geweldpleger en verhouding tussen totaal aantal geweldsfeiten gericht op de persoon en type geweldpleger

Type geweldpleger	Geweldplegers (n)	Geweldsfeiten (n)	Gericht op persoon	Ratio*
Incidenteel (1-2)	29	33	21	0,72
Frequent (3-4)	13	43	28	2,15
Stelselmatig (5 of meer)	7	45	28	4,00
Totaal	49	121	87	

* Verhouding tussen totaal aantal geweldsfeiten gericht op de persoon en totaal aantal type geweldplegers.

Bijlage 6 Tabellen hoofdstuk 4

Tabel 4.1. – Probleemgedrag in aantallen en percentage naar type geweldpleger.

Type geweldpleger	Agressie thuis	Agressie school	Speciaal onderwijs
Niet	5 (9%)	3 (5%)	5 (9%)
Incidenteel	2 (7%)	2 (7%)	3 (10%)
Frequent-stelselmatig	5 (25%)	6 (30%)	6 (30%)

Tabel 4.2. – Persoonskenmerken in aantallen en percentage naar type geweldpleger.

Type geweldpleger	Psychische stoornis	ADHD	Agressie-regulatie	Sensation-seeking
Niet	3 (5%)	2 (3%)	4 (7%)	3 (5%)
Incidenteel	4 (14%)	4 (14%)	4 (14%)	2 (7%)
Frequent-stelselmatig	7 (35%)	5 (25%)	7 (35%)	3 (15%)

Bijlage 7 Profiel notoire ordeverstoorder

Jan is een autochtone man van 27 jaar en een fervent voetbalsupporter. Rond de start van de pubertijd ontstaan er problemen in de opvoeding. Vanaf zijn dertiende gaat hij zijn eigen weg en luistert niet naar zijn ouders. Zijn ouders zijn mede vanwege hun eigen problemen onvoldoende in staat Jan te corrigeren en vanwege zijn agressieve en gewelddadige buien soms zelfs bang voor hem. Jan is meermaals, al dan niet gedwongen, uit huis vertrokken en is periodes van zijn nog jonge leven voor onderdak afhankelijk geweest van familie en vrienden. Ook op de basis- en middelbare school vertoont Jan dwars, opstandig en agressief gedrag. Vanwege deze gedragsproblemen wordt hij halverwege de middelbare school overgeplaatst naar het speciaal onderwijs. Uiteindelijk behaalt Jan vanwege motivatieproblemen en structureel spijbelen geen startkwalificatie.

Niettemin heeft Jan via uitzendbureaus enige werkervaring opgedaan. Sinds kort is hij echter werkeloos, nadat hij wederom betrokken is geraakt bij een conflict op zijn werk en heeft aangegeven niet meer terug te willen keren. Wel heeft Jan plannen om als zzp'er een eigen bedrijf te starten. Vanuit toezichthoudende instanties bestaan er echter twijfels over de kans van slagen. Privé blijkt Jan moeilijk overzicht over zijn financiën te kunnen houden. Er is sprake van hoge schulden, die mede een gevolg zijn van het langdurig en fors gebruiken van alcohol en softdrugs. Jan gebruikt deze middelen al sinds zijn veertiende. Met name aan het gebruik van cannabis wordt vanaf deze leeftijd veel geld besteed. Naar eigen zeggen helpt cannabis hem om 'rustig te worden' in zijn hoofd. Medicijnen tegen de symptomen van ADHD slikt Jan niet, hoewel deze stoornis wel officieel bij hem is gediagnosticeerd.

Jan komt met name in beeld bij de politie vanwege geweldsdelicten rondom het voetbal en uitgaansleven. Meermaals heeft hij geweld gepleegd tegen agenten. Uit psychologisch onderzoek blijkt dat Jan moeite heeft met zijn emoties om te gaan en door zijn ADHD impulsief kan reageren. Hierdoor kan hij er om geringe aanleidingen op los slaan; dit geldt des te meer wanneer hij onder invloed van alcohol en/of drugs is. Daarnaast blijkt Jan behoefte te hebben aan sensatie en zoekt hij spannende situaties, die uit kunnen monden in geweld, zelf op. Bij enkele incidenten heeft hij voor in de groep gestaan en meermaals is hij betrokken geweest bij afgesproken confrontaties tussen supportersgroepen. Zelf bagatelliseert hij zijn rol, vergoelijkt zijn gedrag en ziet zijn manier van handelen soms zelfs als 'noodzakelijk'.

Bron: Van Ham e.a., 2014.

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepeteelt

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over Leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorers

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorers binnen het voetbal

Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

In de Nederlandse beleidspraktijk is sinds de rellen in Hoek van Holland een onderscheid aangebracht tussen gelegenheids- en notoire ordeverstoorders. Van notoire ordeverstoorders is recent een gedegen profiel opgetekend, terwijl in de nasleep van verschillende rellen enkel op globaal niveau onderzoek gedaan is naar het profiel van gelegenheidsordeverstoorders.

In dit onderzoek wordt op basis van informatie van politie, justitie en andere instanties (waaronder de Reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming) nadrukkelijker stilgestaan bij de persoonskenmerken en achtergronden van personen die als gelegenheidsordeverstoorder te typeren zijn. Het onderzoek laat zien dat rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten niet zonder meer een homogene groep vormen en er op basis van criminele carrièrekenmerken duidelijke verschillen in persoonskenmerken en achtergronden naar voren komen.

De bevindingen van het onderzoek leiden tot het definiëren van drie soorten groepen die bij grootschalige ordeverstoringen betrokken kunnen zijn: gelegenheidsordeverstoorders, nieuwe hooligans en notoire ordeverstoorders. Op basis van deze profielen worden suggesties voor de operationele en beleidsmatige (politie)praktijk gedaan.

ISBN 978-90-75116-94-6

9 789075 116946 >